

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

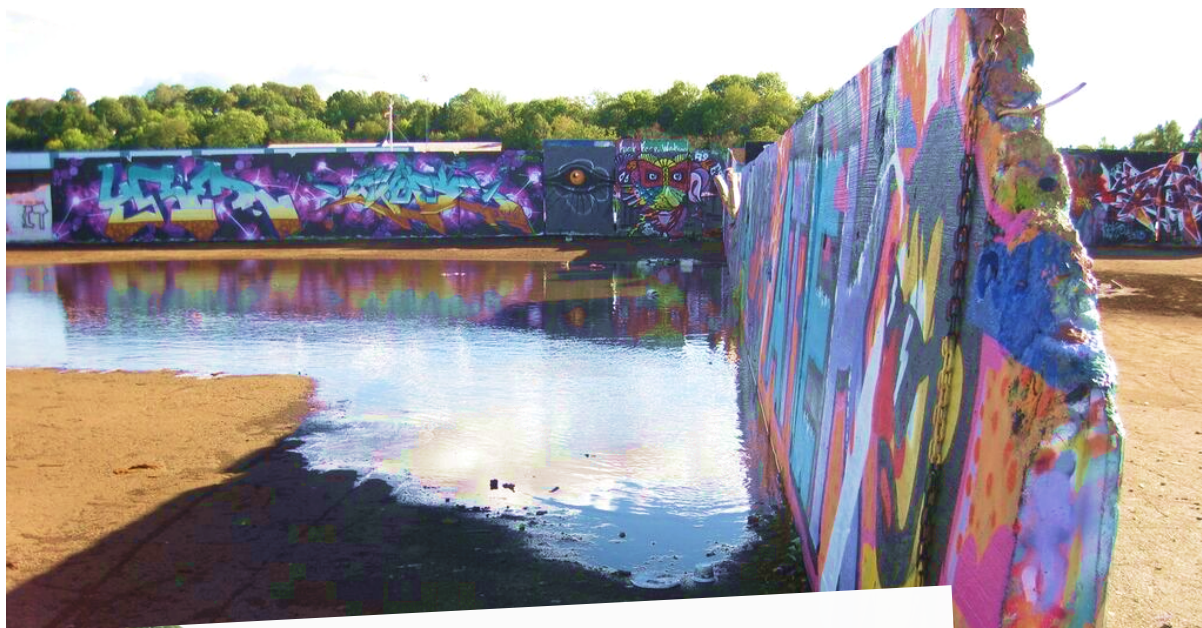
Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på
www.bra.se/ekostod

Att förebygga klotter

En studie av åtta kommuners arbete med att förebygga klotter

Föreliggande rapport behandlar kommuners arbete med att förebygga klotter. Studien är utförd av Urban Utveckling och finansierad av Brottsförebyggande rådet (Brå). Urban Utveckling är ett kunskapsföretag som arbetar med den sociala dimensionen av samhällsplanering och stadsutveckling. Medverkande i genomförandet av studien som även har författat rapporten är följande:

Kontakt och uppdragsansvarig:

Anna Molin
anna.molin@urbanutveckling.se

Projektmedarbetare:

Oliver Berger
oliver.berger@urbanutveckling.se

Petter Back
petter.back@urbanutveckling.se

www.urbanutveckling.se

Urban Utveckling & Samhällsplanering AB
Warfvinges väg 33
112 51 Stockholm

Sammanfattning

I denna studie kartläggs åtta svenska kommuners klotterförbyggande arbete med syfte att lyfta vilka metoder som används och försöka få en bild av vilka metoder som är framgångsrika. I studien ingår även att utvärdera kommuners övergripande förhållningssätt och policy i samband med detta för en diskussion kring öppna graffitiväggar som klotterförebyggande metod och begreppet nolltolerans. Underlag till studien har hämtats in via en enkätstudier med fastighetsägare och klotter/graffitimålare samt intervjuer med tjänstemän på de kommuner som omfattas av studien, representanter för fastighetsägare, polis samt andra organisationer. Det vi har sett är att kommunerna i stort jobbar väldigt lika och brottas med samma typer av problematik. Den förebyggande åtgärd som kommunerna använder sig av mest är snabb sanering. Bakgrunden till valet av metod är en förhoppning om att målare ska tröttna och att klotter leder till mer klotter. Resultatet av studien tyder även på att det finns en högre acceptans för öppna graffitiväggar och att den nolltolerans som omfattade att alla lagliga möjligheter skulle vara otillåtna inte stöds i någon större utsträckning. Nolltolerans idag handlar om en nolltolerans av klotter på alla de ytor som inte har upplåtits för graffiti.

Det kommuner och fastighetsägare skulle vilja se mer av är samverkan mellan olika aktörer för att kunna arbeta mer samstämmigt och få till en snabbare sanering samt sanering av hela gaturummet. Informationsarbeten till ungdomar om klotters effekter är ytterligare en metod som de som arbetat med frågan gärna ser komma tillbaka efter neddragningar av resurser som gjort detta allt ovanligare. Problem som alla kommuner brottas med är svårigheten att mäta framgångarna och få en korrekt bild av hur mycket klotter som finns. Statistiken som finns i form av anmälningar av klotter och kommuners kostnader för sanering ger ofta en missvisande bild.

Innehåll

1. Att förebygga klotter.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Studiens syfte.....	1
1.3 Frågeställning.....	2
1.4 Metod.....	2
1.5 Studiens omfattning.....	3
2. Begrepp och teoretiska utgångspunkter.....	4
2.1 Graffiti, klotter och gatukonst.....	4
2.2 Tre grupper av målare.....	5
2.3 Broken Window Theory.....	6
2.4 Nolltolerans.....	6
2.5 Öppna graffitiväggar.....	7
2.6 Öppna väggar som brottsförebyggande åtgärd.....	7
2.7 Metoder för att förebygga klotter.....	8
3. Fallstudie.....	10
3.1 Norrköping.....	12
3.2 Göteborg.....	15
3.3 Jönköping.....	16
3.4 Linköping.....	17
3.5 Malmö.....	19
3.6 Nyköping.....	20
3.7 Stockholm.....	21
3.8 Örebro.....	23
4. Enkätstudie med målare.....	25
4.1 Resultat för enkäter besvarade i Malmö.....	25
4.2 Resultat för enkäter besvarade i Stockholm.....	28
5. Analys.....	33
5.1 Problematisering av metod.....	33
5.2 Brottsförebyggande åtgärder i kommunen.....	35
5.2.1 Snabb sanering och prioriterade områden.....	37
5.2.2 Nolltoleransen idag.....	38
5.2.3 Öppna graffitiväggar som brottsförebyggande metod.....	38
5.2.4 Enkät till fastighetsägare.....	40
5.2.5 Enkät till målare.....	40
6. Slutsatser, avslutande diskussion.....	42
7. Fortsatt forskning.....	44
Källförteckning.....	45
Bilagor.....	47
Bilaga 1. Saneringskostnader.....	47
Bilaga 2. Anmälda Klotterbrott.....	50
Bilaga 3. Enkät till målare.....	51

1. Att förebygga klotter

1.1 Bakgrund

Kunskapen om effekten av olika klotterförebyggande åtgärder är begränsad i Sveriges kommuner. Bristen på kunskap angående vilka åtgärder som är effektiva riskerar att kommuner tar felaktiga beslut och satsar på åtgärder som inte har någon alternativt begränsad effekt. Vi anser därför att det är värdefullt att arbeta för att fylla denna kunskapslucka. Okunskapen antas också utgöra en risk för fortsatt stigmatisering av personer som är intresserade av graffiti och gatukonst, vilket riskerar att misstänkliggöra de som inte är kriminella eller har något intresse av att bryta mot lagen för att få utöva sitt intresse.

Denna rapport tar sitt avstamp i en tidigare utredning gällande öppna graffiti-väggar som genomfördes av Urban Utveckling och gavs ut 2016. Med syfte att bygga vidare på den kunskap som kom fram då har som ambition att i denna utredning både bredda och fördjupa analysen av kommuners klotterförbyggande arbete och se på hur utvalda kommuner arbetar med frågan i sin helhet och vilka problem som föreligger samt vilka metoder som upplevs ge resultat. Resultatet från den tidigare utredningen om öppna graffiti-väggar visar bland annat att en av kommunerna i studien sticker ut i det brottsförebyggande arbetet mot klotter. Norrköping har sedan graffiti-kulturen kom till Sverige urskilt sig från mängden i sättet som de valt att bemöta graffiti-kulturen och dess anhängare och tidigt upplåtit öppna graffiti-väggar och skapat en kontaktyta och fört dialog med de som målar. Det är en del som tyder på att den öppna graffiti-väggen, i kombination med kommunens klotterförbyggande arbete i stort, haft betydande effekt på frekvensen klotter. Jämfört med andra kommuner är kostnaderna för klottersanering och antalet anmälda klotterbrott mycket lågt och stabilt över tid fram till för några år sedan. De målare som intervjuats i den tidigare studien vittnar om en respekt för kommunens arbete och inställning till graffitiintresserade. I Denna rapport har vi därför för avsikt att studera detta djupare och se om kommuners policys/arbetssätt kan påverka målares beteende och öka deras benägenhet att måla mer lagligt.

1.2 Studiens syfte

Utredningens syfte är att öka kunskapen kring hur kommuner jobbar klotterförebyggande, vilka metoder som tillämpas och i vilken utsträckning dessa metoder fungerar. Inom ramarna för denna studie kan inte respektive metod utvärderas i detalj. Studien ämnar snarare göra ett bidrag genom att kartlägga arbetet hos ett antal kommuner och belysa de framgångsfaktorer i kommunernas arbete som vi stött på samt belysa de problem och försvårande omständigheter som kommunerna stöter på i det klotterförebyggande arbetet.

Målet har varit att ta fram ett material för andra kommuner att inhämta kunskap och inspiration ifrån gällande sitt eget klotterförebyggande arbete samt

att bidra till den generella kunskapen om kommuners förbyggande arbete och effektiva metoder och förhållningssätt.

Studien ämnar även ge svar på vilket förhållningssätt när det gäller klotterprevention som visat sig fungera bäst. Hur stort är problemet med klotter i de kommuner som har en restriktiv hållning till graffitikulturen jämfört med de som har en mer generös och lyhörd dito? Går det att se några skillnader? Går det att påverka målars beteende genom den attityd eller policy man har i kommunen?

1.3 Frågeställning

Föreliggande studie har genomförts med avsikt att besvara följande frågeställning:

- *Vilka förhållningssätt, metoder eller policys har bäst effekt när det gäller att förebygga klotter?*

1.4 Metod

För att förbättra kunskapen om kommuners klotterförebyggande arbete genomförs en komparativ fallstudie som ämnar studera kommunernas policys och de metoder som de tillämpar inom ramarna för sitt förebyggande arbete mot klotter.

I kartläggningen av kommunernas arbete har följande metoder tillämpats:

1. Intervjuer.

För att få kunskap kring hur de olika kommunerna arbetat och arbetar med att förebygga klotter har intervjuer med tjänstemän på de aktuella kommunerna representeranter för organisationer och myndigheter som t.ex. polisen och andra relevanta aktörer intervjuats. Intervjuerna som genomfördes har varit semistrukturerade intervjuer som genomförts via telefon eller i vissa fall genom möte.

2. Enkätstudie till målare

Syftet med enkäterna var att få en bild av huruvida graffitimålare känner till och eventuellt svarar mot olika kommuners policys. Enkäterna lämnades ut till de två butikerna Highlights (som saluför färg och material för graffiti och gatukonst med mera) på Södermalm respektive Norrmalm i Stockholm. Enkäter har även lagts ut på Dusky pink i Malmö som säljer konstnärsmaterial som delvis utgörs av färg för att måla graffiti. Liknande samarbetspart har sökts i Göteborg men utan resultat. Vi valde att använda oss av en enkät för att effektivt ställa frågor till många graffitimålare och få ett mer representativt underlag än om vi genomfört intervjuer. Genom att använda oss av enkäter placerade på de platser som vi valt så är

förhoppningen att fånga upp både de som målar lagligt samt olagligt och att vi får fler ärliga svar då enkäten fylls i och lämnas utan att vi är närvarande.

3. Elektronisk enkät som riktats till fastighetsägare.

Fastighetsägarna har fått besvara hur deras syn på klotter är samt hur mycket de betalar för sanering varje år. Enkäten har skickats ut till fastighetsägare i samtliga kommuner som omfattas av studien. Syftet var främst att få ett jämförbart underlag i form av fastighetsägarnas kostnader för sanering samt en förståelse för deras upplevelse av problembilden och deras syn på kommunens policy i respektive kommun. Svarsfrekvensen på denna enkät har dock varit allt för låg för att kunna utgöra den typen av underlag.

Utöver det underlag som tagits fram med hjälp av ovanstående metoder har vi använt oss av underlag i form av kommuners policys, statistik över kommunerna kostnader för sanering samt brottsstatistik gällande anmälningar av klotter.

1.5 Studiens omfattning

För studiens genomförande har åtta kommuner valts ut baserat på den förkunskap vi inom Urban Utveckling har om kommunernas synsätt och policys gällande graffiti och klotter utifrån vår tidigare utredning om öppna graffitiväggar som möjlig brottsprevention. Kommunerna har valts med avsikt att uppnå en blandning av kommuner för att kunna jämföra metoder och eventuella framgångar hos de kommuner som traditionellt har eller har haft en mer restriktiv hållning utifrån policys om nolltolerans och kommuner med en mer tolerant inställning som istället för att använda sig av endast restriktioner valt att bemöta behovet av lagliga möjligheter att måla och som använt sig av dialog.

Kommunerna som valts ut för studien är:

Linköping
Norrköping
Malmö
Jönköping
Nyköping
Stockholm
Göteborg
Örebro

2. Begrepp och teoretiska utgångspunkter

2.1 Graffiti, klotter och gatukonst

Här gör vi ett försök att reda ut begreppen graffiti, klotter och gatukonst samt förtydliga hur de kommer att användas i denna rapport. Vi börjar med begreppet graffiti som är ett mycket gammalt fenomen. Själva begreppet ska ursprungligen ha börjat användas under utgrävningarna av Pompeji på 1700-talet, och då för att skilja ut privata och inofficiella budskap, från officiella, på den antika stadens husväggar (Jacobson, 1996; NE). Denna betydelse fångas i Nationalencyklopedins definition av ordet (som även nämner klotter som ett synonymt begrepp):

...text, bild eller bådadera, ristat, skrivet eller målat, oftast olovligen på offentliga platser eller annans egendom för att dekorera eller för att uttrycka åsikter och känslor. Ibland används det svenska ordet klotter (NE).

Idag så brukar ordet Graffiti användas för att beteckna en subkulturell bildkultur som växte fram i USA under 1970-talet, och kom till Sverige som en del av hiphop-kulturen under 1980-talet. Framväxten av denna typ av graffiti leder sedan till kraftig ökning av graffiti och klotter generellt, och tidigare forskning pekar på att det är under 1980-talet som graffiti på allvar börjar debatteras som ett problematiskt samhällsfenomen (Jacobson, 1996). Konstvetaren Staffan Jacobson har föreslagit att begreppet TTP-graffiti bör användas för att beteckna den form av graffiti som tog plats i Sverige under 1980-talet, där TTP står för de tre uttrycksformerna Tags, Throw-ups, Pieces, TTP-graffiti (Jacobson, 1996).

Här uppstår ofta en viss begreppsförvirring. TTP-graffiti görs ofta olovligen på offentliga platser eller annans egendom, och är då graffiti i den ursprungliga betydelsen. Men det är också ett formspråk och som formspråk kan TTP-graffiti utföras på helt andra material, och i andra sammanhang liksom i de offentliga rummen med tillstånd. Brå har tidigare konstaterat att TTP-graffiti inte bara används som konst utan även i kommersiella sammanhang, och som masskommunikation av såväl privata som statliga bolag (Hollari 2005). Att använda graffiti i informations- och reklamsammanhang är en metod för att nå den yngre befolkningen. Föreställningen om graffiti som ett tydligt ungdomsfenomen har dock börjat ifrågasättas (McAuliffe, 2013; Helin, 2013; Hollari, 2005; Kimvall, 2015).

Som nämnts ovan så är klotter ett annat begrepp som ofta används för att beteckna graffiti. I massmedia används begreppen idag i hög utsträckning för att göra distinktion mellan vad som uppfattas som ett konstnärligt uttryck (graffiti) och vad som uppfattas som förstörelse (klotter).

Brå ställer sig bakom denna uppdelning av begreppen som ett sätt att komma runt begreppsförvirringen och rekommenderar myndigheter att utgå från en distinktion som gör en juridisk skillnad mellan begreppen, där klotter är det

”olagliga uttrycket (skadegörelsebrottslighet)” och graffiti är det lagliga uttrycket (Hollari, 2005). Denna distinktion bygger på den sedan 1996 etablerade brottskoden klotter (som en form av skadegörelse). Utifrån denna rekommendation kommer rapporten fortsättningsvis använda sig av ordet graffiti för lagligt uttryck och klotter för olagligt uttryck. För att hänvisa till de som utövar klotter och/eller graffiti i denna rapport används begreppet målare.

Ett fenomen som är nära sammankopplat med både graffiti och klotter som kommit att utgöra ett allt vanligare inslag i stadsmiljön är gatukonst. Sondra Bacharach (2015) definierar gatukonst som något som har uppförts på en fastighet utan tillåtelse från fastighetsägaren. Gatukonst har även som mål att förändra åskådarens upplevelse av platsen. Bacharach menar att gatukonst till skillnad från offentlig konst inte är offentligt finansierad. Istället är borttagning av gatukonst offentligt finansierad. Gatukonstnärer accepterar enligt Bacharach att deras gatukonst ofta är tillfällig då den kan komma att tas bort. Deras verk är oftast olagliga och gatukonstnärer vill vara anonyma för att undvika att bli straffade av lagen men samtidigt vara kända genom deras pseudonymer. Kolbjörn Guwallis (2010) beskriver hur både gatukonst och klotter är icke-legitima inom ramen för vad som är auktoriserat att göra i den offentliga miljön. Benämningen klotter och så även gatukonst tenderar med det sagt att förenklat vara ett samlingsnamn för oönskad gatukonst. Enligt Bengtson (2014) är klotter ett gruppfenomen som utövas av personer inom vissa kretsar. Det är snarare ett internt fenomen än en kommunikationsform som är tillgänglig och uppskattad av alla invånare. Gatukonsten och till viss del graffiti har på senare tid kommit att bli ett sätt för både kommuner och privata fastighetsägare att utsmycka byggnader och andra offentliga ytor. I de fallen uppförs gatukonsten helt legalt och benämns då ofta som muralmålningar, ofta bekostat av det offentliga alternativt finansieras det av privata aktörer.

2.2 Tre grupper av målare

Det finns enligt Jacob Kimvall (2016) tre grupper av graffiti/klottermålare. Kimvall vill betona att de följande grupperna ska förstås som analytiska kategorier, byggda på praktiker i förhållande till graffitiprojekt såsom öppna graffitiväggar, och att det inte handlar om grupper utifrån ett identitetsmässigt perspektiv. Från ett utövarperspektiv ser det sannolikt annorlunda ut, till exempel är det sannolikt att vissa individer i dessa grupper inte identifierar sig själva som graffiti eller klottermålare.

Första gruppen målar endast olagligt, av vad som lite förenklat skulle kunna kallas för ideologiska skäl, och för vilka det olagliga är en viktig aspekt av deras klotterutövande.

En andra grupp skulle kunna utgöras av individer som inte vill begå brott och endast målar lagligt. För denna grupp är öppna graffitiväggar och liknande graffitiprojekt centrala som en konstnärlig och kulturell plattform.

Den tredje gruppen skulle då vara en med individer som målar både lagligt och olagligt. Av tidigare forskning att döma så skulle detta sannolikt vara den största gruppen, men detta skulle behöva undersökas vidare. Att dessa målar både lagligt och olagligt kan förstås bero på en rad olika orsaker. Det kan till exempel handla om att utbudet på öppna graffitiväggar uppfattas som otillräckligt, att målningarna på öppna väggar snabbt försvinner, eller att det av tradition är en del av deras praktik. Ytterligare en orsak skulle kunna vara att de ser det lagliga och olagliga som olika delar av sitt målande.

Istället för att utgå från binära kategorier (att målarna antingen målar lagligt eller olagligt) finns det rimligtvis en viss fluktration mellan dessa tre grupper över tid. Det kommer sannolikt gå att hitta exempel på individer som börjat måla klotter för att sedan övergå till att främst, eller endast, måla graffiti. Och det går sannolikt att hitta individer som börjat med att måla på en öppen graffitivägg, och som sedan även börjat måla klotter (Kimvall, 2016).

2.3 Broken Window Theory

Broken Window teorin bygger på att ett område lider av dominoeffekt om den visuella miljön tenderar att vara sliten. Skräp och skadegörelse skapar en informell legitimering av fortsatt nedskräpning och leder till ökad otrygghet. Genom att motarbeta och se till att miljön är upprustad och präglas av en omhändertagen karaktär, så minimeras risken för fortsatt skadegörelse (Wilson & Kelling, 1982).

2.4 Nolltolerans

Nolltolerans är ett begrepp från 1990-talet med sitt ursprung i Stockholm med inspiration från New Yorks "zero tolerance". Nolltolerans utvecklades från idén att klotter är en ingång till tyngre kriminalitet och skapar otrygghet i samhället. Insatser som ingår i begreppet ska komma från både offentliga och privata aktörer genom metoder som skärpt lagstiftning, specialpolis, parapolisjära team och intensiv klotterborttagning. Betydelsen och hårdheten av begreppet Nolltolerans har förändrats genom åren, ofta beroende på vilket politiskt parti som styrt (Kimvall, 2012). En rödgrön majoritet i Stockholms kommun tog 2014 beslutet att gå ifrån nolltoleransen som policy, genom att stryka punkten "staden ska inte stödja eller medverka i verksamheter eller evenemang som inte klart tar avstånd från klotter, olaglig graffiti och annan skadegörelse".

2.5 Öppna graffitiväggar

Begreppen för att beskriva de lagliga väggarna och de lagliga väggarnas funktioner skiljer sig åt. Det finns väggar där avlönade konstnärer får möjlighet att uppföra en konstverk på offentlig eller privat egendom. Detta fenomen skiljer sig från de väggar som behandlas i denna rapport. I dessa fall handlar det främst om att en kommun eller annan offentlig aktör upplåter en vägg för fritt utövande av graffiti och liknande uttryck. Även på detta område förekommer en rad olika begrepp, såsom 'lagliga klotterväggar', 'klotterplank', 'fames' och 'öppna graffitiväggar'. Internationellt används oftast begreppen 'open walls', 'legal walls' eller 'Hall of Fame' (Kimvall, 2016). Rapporten kommer använda sig av begreppet öppna graffitiväggar.

2.6 Öppna väggar som Brottsförebyggande åtgärd

Öppna Graffitiväggar är något som har debatterats länge i Sverige och majoriteten av Sveriges kommuner har haft ett starkt motstånd. Detta är främst kopplat till den nolltolerans som präglar stora delar av svensk politik gällande klotter (Kimvall, 2012). Svenska politiker har i stor utsträckning byggt sitt beslutsfattande på antaganden om att det helt kan gå att eliminera fenomenet klotter (Kimvall, 2012). I en rapport från Brå har det dock konstaterats att klotter har haft ett brett genomslag och att detta är ett komplicerat fenomen, samt att inget tyder på att det kommer att försvinna. Brå påpekar därför att: "Fokus i det brottsförebyggande arbetet bör således vara att så långt som möjligt minska klottret" (Hollari, 2005). Detta kan möjligtvis ha en påverkan på vilka beslut som tas och vilka metoder som kan komma att användas eller inte användas i kommuners brottsförebyggande arbete. Bland annat kan det påverka inställningen till öppna graffitiväggar.

Kimvall (2016) beskriver att det finns tre huvudsakliga argument för att ha öppna graffitiväggar. För det första handlar det om den öppna graffitiväggen som ett demokratiskt verktyg, som erbjuder utrymme för allmänheten att uttrycka sig i de offentliga rummen. För det andra som en åtgärd för att förebygga åverkan och skadegörelse, främst genom att man tänker sig styra klotret till denna vägg. För det tredje handlar det om estetiska och konstnärliga aspekter, där den öppna graffitiväggen uppfattas som ett slags konstverk i sig.

Av de som argumenterat mot öppna graffitiväggar är det främst två argument som används. Det ena argumentet handlar om vad som kallas spridningseffekten, där man hävdar att möjligheten att måla graffiti riskerar att öka klotret, dels i närområdet och dels i stort genom att fler blir intresserade av graffiti. På detta sätt skulle väggen vara brottsgenererande, snarare än brottsförebyggande. Det finns en utländsk studie som ger belägg för detta (Craw m.fl., 2006). Paulsson (2016) tar upp belägg för att fasader och material i närheten av den öppna väggen i Folkets park i Malmö utsatts för ökad skadegörelse i form av

klotter. Inom spridningseffekten finns även tanken att de öppna graffitivägarna blir rekryteringsplatser för klottermålning. Dock är detta svårt att hitta belägg för (Kimvall, 2016). Öppna graffitiväggar behöver inte leda till en ökning av klotter i närområdet. I utvärderingen av den öppna väggen i Orminge, Nacka 2004, så konstateras att klotter i närområdet gått ner med 46% i samband med att den öppna graffitiväggen var i bruk, för att sedan öka igen efter att den stängts. Kimvall (2016) är dock tydlig med att påpeka att olika lokala förutsättningar kan leda till olika resultat och erfarenheter.

Det andra argumentet handlar om att den öppna graffitiväggen försvårar polisens arbete, då man hävdar att polisens möjligheter att kroppsvisitera och beslagta sprayfärg kommer att minska (Hamilton, 2009).

Det finns även en skepsis mot öppna graffitiväggar bland vissa klottermålare. De utgår ofta från argumentationen att graffiti är ett fritt, kreativt och autentiskt uttryck, och att öppna graffitiväggar och andra lagliga former av uttrycket innebär begränsningar av denna frihet, eller kreativitet, samt att de riskerar göra graffiti mindre autentisk (Kimvall, 2012).

Kimvall (2016) betonar att en spridningseffekt i mer begränsad betydelse egentligen inte behöver stå i motsättning till att väggen faktiskt fungerar brottsförebyggande i ett större perspektiv. Om den brottsförebyggande idén med öppna graffitiväggar är att fler ska måla på den väggen istället för olagligt, så är det inte osannolikt att det leder till att fler målare av alla tre grupper söker sig till denna plats, och att detta i vissa fall kan leda till ökat klottermålning i närområdet, samtidigt som det minskar i stadsdelen eller kommunen i stort (Paulsson, 2016).

2.7 Metoder för att förbygga klotter.

Kommuner arbetar enligt olika policys och har olika arbetssätt och inställningar till graffiti. Redan 2003 genomfördes en sammanställning av BRÅ gällande vilka åtgärder som svenska kommuner främst använder för att förebygga klotter.

Förutom tidigare nämnda åtgärder för att arbeta klotterförebyggande, finns det metoder som arbetar med informationsflöden. Det kan innebära informationsutbyte med föräldrar, ungdomar och barn, för att skapa förståelse för kostnader och effekter av klotter. Det finns också åtgärder där kommunerna försöker minska intresset för klotter hos ungdomar. Detta sker främst via försök att få ungdomarna intresserade av andra fritidsintressen. Samtidigt som det sker dialog där ungdomarna får vara med och påverka exempelvis sin utemiljö för att antingen få tillskott till klasskassor eller för att skapa intresse av att bevara sin stadsdel (Hollari, 2005). Det finns också samarbeten där kommunerna arbetar med återförsäljare av sprayfärg, för att försvåra både köp och stöld av färgen.

Genom att butiken inte exponera sprayfärger och bara har försäljning över disk (Gunnarsson, 2011).

Tekniska hjälpmedel i form av klotterskydd används för att göra det enklare att sanera exempelvis husväggar från klotter. Väggen besprutas då med ett transparent lager som finns i tre olika sorter. Offerskydd behöver förnyas efter varje sanering. Halvpermanentskydd behöver först förnyas efter ett par saneringar medans permanentskydd ger ett långvarigt skydd. Alla tre former har för och nackdelar och används inom olika områden (Gunnarsson, 2011).

Polis eller vaktbolag är ofta engagerade i brottsförebyggande arbetet mot klotter. Fokus i deras arbete ligger vanligtvis på övervakning över attraktiva platser för klotterutövning (Hollari, 2005).

Kameror är något som används allt mer i övervakningsarbetet för att motverka klotter. Där det finns forskning som stödjer effekten av att platser med kameror får minskad brottsbenägenhet (Welsh and Farrington, 2009).

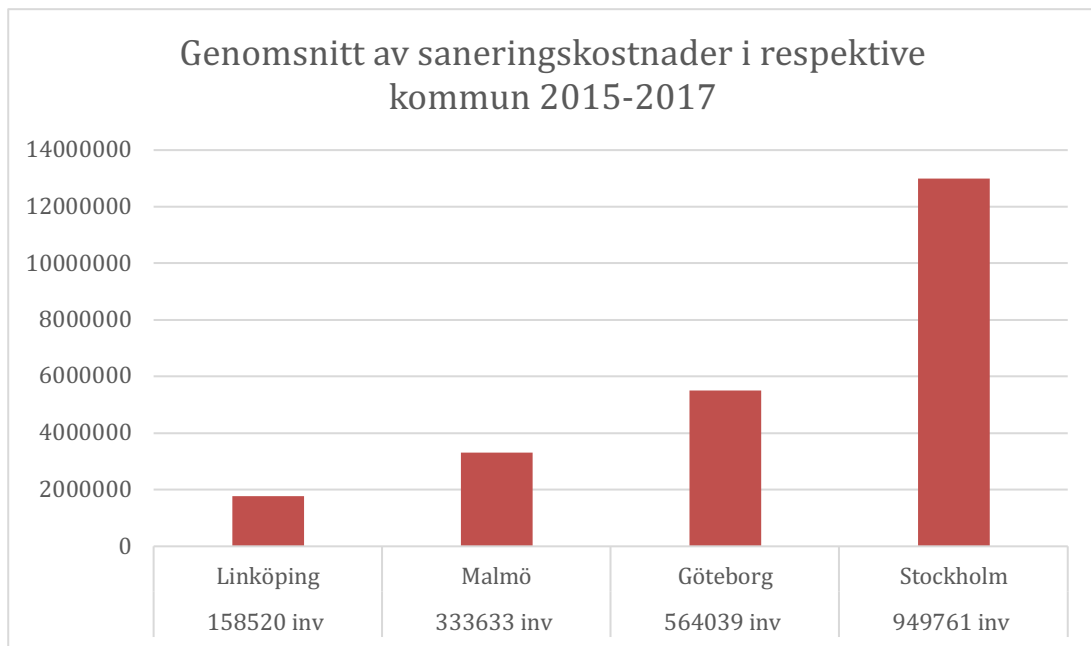
Inom ramen för de övergripande teman för brottsförebyggande, finns den snabba klottersaneringen som en åtgärd som sticker ut och som enligt BRÅ rapport från 2003 beskrivs vara den mest frekvent använda av kommuner. Tidigare forskning visar att klotter tenderar att minska om det motarbetas effektivt och snabbt. Vilket gör att kommuner ofta har policys som eftersträvar att klotter ska vara sanerat inom 24 till 48 timmar. Detta på grunden att klottermålare ska tappa intresse om deras målning ständigt tas bort (Hollari, 2003).

3. Fallstudie

I detta avsnitt beskrivs studiens fallstudieobjekt, huvuddragen i deras policys och hur deras klotterförebyggande arbete ser ut i stort samt vilka metoder de använder för att förebygga klotter. Huruvida det finns lagliga möjligheter att måla eller inte och hur kommunen ställer sig till lagliga väggar idag och hur det har sett ut tidigare.

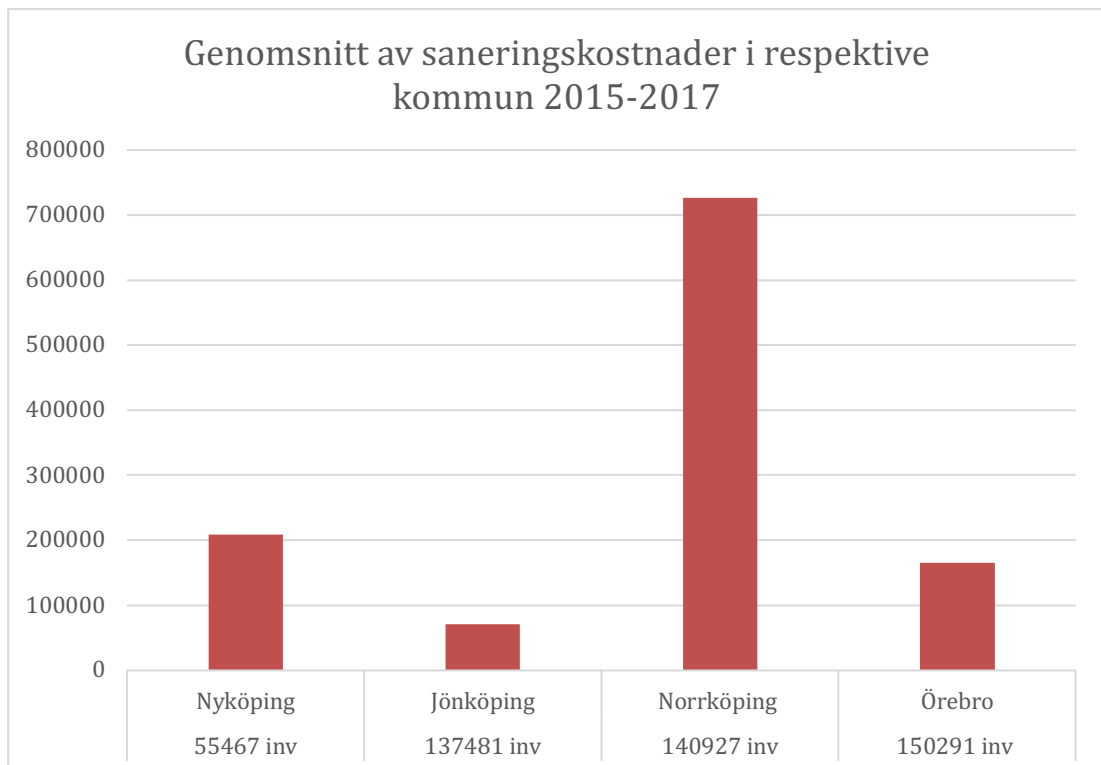
Kostnader för sanering samt statistik över antal anmälningar som gjorts i respektive kommun redovisas genom ett snitt för 2015 – 2017 undantag för Nyköping kommun. Där siffrorna är ett snitt med 2014 års siffror istället för 2016 då dessa inte fanns tillgängliga. Detta för att få en så rättvisande bild som möjligt som tar udden av extrema upp eller nergångar. Statistiken som används för att mäta problem med klotter ger i många fall inte en rättvisande bild av den reella klotterproblematiken på grund av att uppgångar och nedgångar i både kostnader och anmälningar ofta beror på andra variabler än just ökat eller minskat klotter. Ofta är de utfall av att insatser gjorts för att fler anmälningar ska göras eller att extra saneringsinsatser görs men på gammalt klotter vilket gör att kostnader går upp men inte på grund av mer klotter. För att undvika att felaktiga slutsatser dras kring utvecklingen i olika kommuner har vi valt att inte ta med denna statistik i större utsträckning i rapporten. Syftet med siffrorna är att ge en ungefärlig bild av problemet i respektive kommun för att kunna jämföra dom med varandra och försöka se om det skiljer sig mellan kommunerna. Även här får vi ha i åtanke att siffrorna är ungefärliga.

I detta avsnitt redovisas även resultatet från den digitala enkät som gått ut till fastighetsägare i respektive kommun. 281 mail med enkäten skickades ut och endast 59 personer har besvarat enkäten. Detta underlag är inte tillräckligt för att ge en rättvisande bild av kostnaderna i respektive kommun. Förutom en låg svarsfrekvens generellt så har många utelämnat kostnader för sanering. Med ett lågt underlag blir det svårt att dra några slutsatser kring materialet. Det vi kan konstatera är att de svar vi fått in från fastighetsägare speglar i stort det material vi fått fram via intervjuer med mera. Resultatet från enkäten behandlas som ett ytterligare lager till övrigt underlag som presenteras i rapporten.

Figur 1. Genomsnittet för saneringskostnader under 2015-2017 i de största kommunerna utifrån invånarantal.

Ovan visas de fyra största kommunernas saneringskostnader under 2015-2017, kommunerna är placerade i storleksordning utifrån invånarantal. Kommunernas saneringskostnader följer i stort storleken på kommunerna. Stockholm kommun är den som utmärker sig med kostnader på 13 mkr. Detta i jämförelse med Göteborg som har strax över 5 mkr, Malmö med strax över 3 mkr och Linköping med ca 1.7 mkr i saneringskostnader.

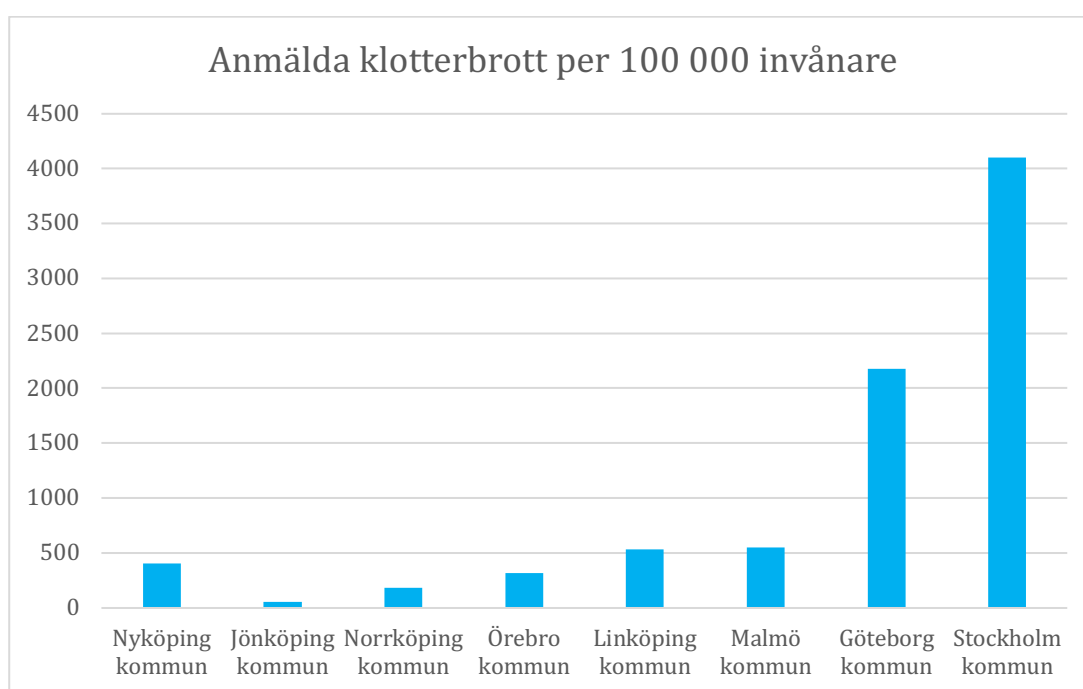

Figur 2. Genomsnittet för saneringskostnader under år 2015-2017 i de fyra minsta kommunerna utifrån invånarantal.

Norrköping har högst kostnader i genomsnitt över de tre åren 2015-2017 på strax över 700 tkr, Nyköping ligger på 200 tkr, Örebro hamnar på 160 tkr och Jönköping har lägst kostnader på 71 tkr.

När vi tittar på kommunernas kostnader bakåt i tiden så kan vi konstatera att Jönköping har absolut minst kostnader för perioden år 2015-2017 och har de senaste året haft stabil men någon ökadnivå på kostnader vilket de har gemensamt med de flesta av kommunerna, dock med några enskilda vågor upp eller ner mellan åren.

Figur 3. Figuren visar ett genomsnitt från åren 2015-2017 antal klotteranmälningar per 100 000 invånare. Siffrorna är hämtade från Brå.

Även här följer antalet anmälningar med storleken på kommunen i stort, med undantaget Nyköping som sticker ut och har fler anmälningar än de tre närmsta kommunerna sett till invånarantal.

3.1 Norrköping

Norrköping har sen graffitikulturen kom till Sverige på 1990-talet försökt bemöta problematiken som uppstod på ett mer öppet sätt och valt att inte fokusera på att stävja klotter utan att främja Graffiti. Norrköping kommun har genom detta arbetssätt gått emot strömmen genom att redan från start erbjuda lagliga möjligheter att måla graffiti och förespråka dialog istället för att anamma en total nolltolerans.

På Norrköpings hemsida kan man läsa om deras inställning till klotter och graffiti och hur de valt att bemöta fenomenet. De förklarar att kommunen anser att ”ungdomar som attraheras av hip-hop-kulturen måste mötas med förståelse liksom vi möter ungdomar som är intresserade av skateboard, musik, fotboll och andra intressen.” Detta förhållningssätt har sedan dess motiverat deras val att tillhandahålla lagliga möjligheter att utöva graffiti. Vidare skriver dom att detta arbete har bidragit till att minska klottret i kommunen.

I kommunens arbete ingick

- Möjlighet att delta i organiserad aktivitet med graffitimålning
- En träffpunkt speciellt inriktad på hip-hop-kulturen
- Olika arrangemang som bejakar hip-hopen
- Den legala väggen vid hamnens kollager
- Möjlighet att måla vissa tunnlar och väggar (tekniska kontoret ska ha godkänt motiven och färgerna)
- Information om Norrköpings inställning till graffitikonsten
- Upprätthålla kontaktnätet med graffitiföreningar i kommunen
- Utforma bebyggelse och stadsplanering så att den inte inbjuder till klotter.

På hemsidan förtydligar kommunen att målning på väggar, spårvagnar, tunnlar och annan egendom inte tolereras och att Klotter är en kriminell handling som beivras enligt den lagstiftning som finns på området.

Sedan 1992 har det varit möjligt att måla på kolhamnens stora betongväggar, efter att några målare tagit kontakt med hamnarbetarna och bett om lov. Sedan dess har även kommunen börjat hänvisa målare till väggen. Väggen tillsammans med de andra verksamheterna har utgjort en kontaktyta som möjliggjort för polis och kommun att föra dialog med de som målar och få information som underlättat deras arbete. Polisen i Norrköping är idag inte helt positivt inställda utan har svårt att se vinsterna med de öppna graffitiväggarna.

Kommunens arbete hade sin grund i en tanke om att både kommunen och målare skulle få nått genom att samarbeta. Ett exempel på det är att målarna fick i uppdrag att bemåla tunnlar i kommunen. Detta tillsammans med de andra verksamheterna gjorde att de höll koll på varandra så att de andra inte klottade illegalt.

När vi gick vidare i vår kartläggning av kommunens arbete blev det tydligt att denna verksamhet inte finns kvar. Att Norrköpings förebyggande arbetet de sannaste åren har monterats ner verkar bero på en rad faktorer. Det förklaras bland annat av att problemet med klotter under en tid inte uppfattats som så stort och har därför fått minskade resurser. Mycket av arbetet som pågått var knutet till eldsjälar som inte längre finns kvar och arbetet bedrevs inom delar av kommunen som inte längre har ansvar eller möjlighet driva dessa frågor. Det pågår en stor omorganisation i kommunen och det är oklart vem som ska

ansvara för dessa frågor framöver. Beroende på vart ansvaret för frågan hamnar så kommer man att behandla fenomenet på olika sätt utifrån förvaltningens övergripande uppdrag. De senaste åren har stort ansvar legat på kultur och fritidsförvaltningen vilka har i uppdrag att främja konst. Förut låg ansvaret till största på utbildningskontoret som även ansvarade för fritidsgårdarna och hade en annan typ av uppdrag vilket gör att de kunde jobba på ett annat sätt. Men många lyfter betydelsen av de eldsjälar som drev arbetet och hade förmåga att skapa relationer till de som målade. Något som man upplevde blev allt svårare de sista åren då verksamheten fanns kvar.

Utöver de organisatoriska förändringarna och nerlagda verksamheterna så har den öppna graffitiväggen i hamnen flyttats under 2017 på grund av nybyggnation i kolhamnen och har i dagsläget endast en tillfällig placering. Det råder dock en samstämmighet bland både tjänstemän på kommunen, hos polis och föreningen fastighetsägarna att väggarna ska finnas kvar och flera ser värdet med att öppna väggar finns. Kommunen söker efter lämplig plats och har i dialog med målare valt ut de delar av den gamla betongväggen som håller tillräckligt god kvalitet för att vara värd att bevara.

Flera personer betonar dock att det är nödvändigt att det finns en fungerande verksamhet kring en öppen vägg för att det ska fungera på ett bra sätt och att alla positiva effekter ska uppnås och att det därför är viktigt att det finns resurser för en sådan verksamhet.

Under de senaste åren har Norrköpings problem med klotter ökat markant. En del förklaras av att det kommer personer från andra städer och klottrar och åker hem. Vid flera tillfällen har Norrköpings centrala delar med kulturhistoriska värden "bombats" (målarens signatur "tag" målas flera gånger på samma plats) platssanerats och "bombats" igen förklarar tjänstemän på kommunen. Huruvida detta går att koppla till att kommunens förebyggande arbetet monterats ner de senaste åren är oklart, flera lyfter det som möjlig förklaring till del av ökningen men de berättar även att det verkar vara personer som kommer utifrån och inte är hemmahörande i Norrköping.

Norrköping har inspirerats av Örebros EST-arbete som omfattar klotterförebyggande arbete. Arbetet innebär att kommunen, andra fastighetsägare och polis träffas regelbundet och stämmer av situationen.

En metod som man i Norrköping upplevt som positiv är att bemåla väggar med graffiti som en typ av klotterskydd. Det fanns planer på att jobba med detta i större utsträckning men idag är det oklart vad som händer.

På senare tid har man ökat bevakningen i kommunen men man saknar den goda kraften av någon inom klotterkulturen som kunde ha kontakt, fånga upp rykten direkt från målare och känna igen taggar.

Under senaste tiden har klotter förts upp som prioriterad fråga som kommunen ska arbeta med och arbete pågår nu i kommunen för att på nytt organisera arbetet kring denna fråga.

Problem som man ser kring anmälningar är att processen är för komplicerad. Andra anledningar till att inte anmälningar görs är att det finns en känsla hos fastighetsägare och andra att det inte händer nått efter en anmälan, exempelvis har Eon slutat anmäla då det inte sett någon sanering efter anmälan.

Den digitala enkäten för fastighetsägare i kommunen besvarades av 11 bolag. Enkäten visade på att fastighetsbolagen arbetar väldigt olika. Från snabb sanering, arbete med att belysa utsatta väggar till inget förebyggande arbete alls. Vissa av de som svarat att de inte arbetar förebyggande förklarar detta med att de inte tycker sig ha något problem med klotter. Genomsnittet av de deltagande fastighetsägarna har inte koll på hur kommunens policy eller arbete mot klotter ser ut. Samtidigt är de inte helt nöjda men inte heller missnöjda med de kommunen gör mot klotter.

Flera av de som intervjuats i kartläggningen lyfter att de som målar är en differentierad grupp och att klottret förändrats över tid. De upplever att man idag inte vet vad motiven bakom klottret är. Några upplever att både graffiti och klotter gått upp i åldrarna och att intresset i dagsläget inte är lika stort hos ungdomar.

3.2 Göteborg

Göteborgs kommun har under många år haft en tydlig nolltolerans mot klotter och graffiti men denna har allt mer brutits upp och ersatts av en mer accepterande syn på graffiti. Göteborg har en policy gällande klotter och annan skadegörelse från 2007. Kommunen ska arbeta genom; dialog med information och påverkan, erbjuda fysiska insatser i form av anslagstavlor för att delge information och papperskorgar i det offentliga rummet, förebygga och försvåra skadegörelse genom snabb sanering, reparation och polisanmälan.

Tjänstemän på kommunen, Fastighetsägarföreningen och polisen upplever att klottret i kommunen är ett stort problem på grund av de kostnader som detta för med sig. Fastighetsägarföreningen tycker att det är ett problem att klotterfrågan hamnar i skymundan för andra frågor, vilket enligt dem skapar svårigheter i det förebyggande arbetet. I en undersökning från 2017 bland deras medlemmar svarade 75 procent att de haft problem med klotter under året. Anmälningsstatistiken bland medlemmarna är dålig sett till att 80 procent valt att inte anmäla klotter till polisen. Majoriteten av medlemmarna spenderar 10 till 75 tusen kronor på sanering varje år. Polisen ser gärna att klottret saneras snabbare och att all skadegörelse anmäls, vilket de försöker få både kommunen och fastighetsägare att arbeta efter.

I det förebyggande arbetet tror tjänstemän på kommunen i Göteborg att öppna graffitiväggar är ett bra sätt att arbeta. Någon spridningseffekt från de öppna väggarna som finns i Göteborg till närområdet har inte upptäckts, dock kan de inte säga att klotteret minskat i kommunen totalt sett sen väggarna kom upp. Samverkningsorganisationen Trygg, vacker stad tycker sig dock sett en spridningseffekt från den öppna graffitiväggen i Röda Sten, men som med tiden minskat i omfattning. Även polisen tycker att det finns en spridningseffekt men att denna syns tydligare vid Mölndals öppna graffitivägg. I Göteborg finns även flera semi-lagliga väggar i kommunen som tjänstemän på trafikkontoret beskriver som fredade, men inte i sak lagliga. Dessa återfinns framförallt i de östra delarna av kommunen. På baksidan av exempelvis ett stort parkeringshus mot en skogsdunge försiggår klotter i stor utsträckning, men både polisen och fastighetsägare väljer att bortse ifrån aktiviteterna eftersom att det fungerar bra. Platsen hålls relativt ren och här kan målare utöva klotter ifred. Det är emellertid svårt för trafikkontoret att kunna konstatera huruvida dessa fredade väggar bidrar till en minskning av klotter i kommunen. Dessa semi-lagliga väggar är ett koncept som fungerar i Göteborg och upplevs inte som ett problem.

Arbetet mot klotter i Göteborg uppfattas också vara lite splittrat där man i olika delar av kommunen använder olika metoder, och i olika utsträckning samarbetar med fastighetsägare. I flera centrala delar av kommunen har fastighetsägare i perioder gått ihop för att ha gemensamma satsningar mot klotter. Det har funnits och finns fortfarande samarbeten där fastighetsägare och kommun gått ihop för att arbeta tillsammans. Detta har dock bara skett inom speciella områden och inte hela kommunen. "Hagametoden" är ett av arbetssätten som använts i kommunen, som till en början användes i stadsdelen Haga i Göteborg. Hagametoden har gått ut på att fastighetsägarna går ihop om gemensamt avtal med en saneringsfirma. Denna ska sedan sätta fokus på att sanera speciellt utsatta platser, samt att allt klotter ska vara sanerat på 48 timmar. Allt klotter ska även fotas och polisanmälas för att skapa en bättre överblick över klotterproblemen.

Det var en stor brist på medverkande från Göteborg i fastighetsägareenkäten där bara fyra bolag medverkade. De som medverkade gav en blandad bild av problemet med klotter.

3.3 Jönköping

Tjänstemän inom Jönköpings kommun har jobbat för att stödja graffiti som konstform sen 2001 och ses av kommunen som en inkörsport för att senare i livet sysselsätta sig inom grafiskt arbete. Det finns en nolltolerans inom kommunen mot klotter och allt ska saneras inom 24 timmar, dock finns det ingen policy i kommunen utan detta finns nedskrivet i avtalen med saneringsentreprenörer.

Klotternivåerna i Jönköping är låga enligt både säkerhetsansvarig på kommunen och kommunpolisen vilket gör att klotter är en nedprioriterad fråga inom kommunen. Även hos fastighetsägarföreningen ser de på klotter som en liten fråga bland deras medlemmar. För drygt fyra år sedan var klotter högre upp på fastighetsägarnas dagordning men under de senaste åren har det inte alls tagits upp i de möten mellan fastighetsägare som sker genom fastighetsägarföreningen. Klottret är en så pass vanlig del av fastighetsägares vardag att de inte känns som en fråga som behöver tas upp i något större sammanhang. Samtidigt visar fastighetsägarenkäten med sex fastighetsbolag på att fastighetsägare ser klotter som ett relativt litet problem i kommunen. Några av de större bolagen tycker att de är ett lite större problem men generellt tycker de att det inte är ett stort problem och att de känns som klotternivån minskat. Kunskapen och inställningen till det kommunen gör varierar mellan bolagen, men den övergripande bilden är att kommunen gör det bra men att det finns brister i hur kommunen sprider denna kunskap. När det gäller brottsförebyggande tas det inte upp något speciellt utan de tar bort när de dyker upp klotter.

Kommunpolisen ser ungdomar som orsaken till klotter och detta gör att antal anmälningar av klotter ofta hör ihop med om någon/några enskilda ungdomars inflyttning eller utflyttning ur kommunen. Det läggs utifrån detta väldigt lite resurser på att arbeta mot klotter inom Polisen. Snabb sanering och polisanmälning är både polisen och fastighetsföreningens rekommendation för att lyckas förebygga nytt klotter. Det finns en nöjdhet inom kommunpolisen med att detta följs inom Jönköping kommun och tycker att det mesta blir som avtalat sanerat inom 24 timmar. Bristen på anmälningar är något kommunpolisen ser som ett stort problem i kommunen. Detta leder till att det skapas felaktiga bilder av hur det egentligen ser ut med skadegörelsen i kommunen. En förändring i att fler skulle anmäla skulle kunna leda till ökade resurser till frågan.

Genom en satsning på graffiti som Jönköping kommun gjort sen 2001 har två öppna graffitiväggar kommit upp i kommunen. De två öppna graffitiväggarna ses inte av kommunen som en brottspreventiv åtgärd för att minska skadegörelse, utan de ses främst som en kultursatsning. Kultur och fritidsnämnden har efter detta tillsammans med KFUM ungdomens hus fört dialog med graffitimålare för att platsen ska fortsätta vara intressant för graffiti. Varken kommunens säkerhetssamordnare eller kommunpolisen har sett någon spridningseffekt från de öppna graffitiväggarna och ser det som positivt för de som vill måla graffiti.

3.4 Linköping

Linköping kommun har ingen uttalad policy för hur det förebyggande arbetet ska se ut i stort men kommunen arbetar med snabb sanering av klotter. Detta innebär att klotter ska saneras inom 24 timmar. Det finns en vilja inom kommunen att få till en skriftlig policy om klotter för att skapa en mer samstämmig inställning till det förebyggande arbetet.

Det finns skilda uppfattningar inom kommunen om hur stort problemet med klotter är. Något som flera är överens om är att klotter kommer finnas i någon utsträckning och att klotternivåerna går i vågor. Enligt både polis och tjänstemän kan upp- och nergångarna bero på att en klottrare blivit gripen eller flyttat vilket minskar mängden klotter, samtidigt som en frisläppt eller inflyttad kan få upp klottermängden markant. Uppgångar kan även bero på att några nya ungdomar fått upp ögonen för kulturen.

Det finns svårigheter i att få aktörer att anmäla klotter vilket utgör en del av problemet med att få kunskap om hur omfattande klottret är. För att en anmälan ska bli korrekt behöver varje ”tagg” anmälas var för sig. En stor del av ansvaret på anmälningar har legat på saneringsentreprenörer som både ska anmäla klotter och sanera vilket skapat tidsbrist i att hinna med sanering. I nya upphandlingar har det efterfrågats att entreprenörens arbete inte ska fokusera på anmälningar utan på själva saneringen. Polisen har också uttryckt att de vill ha in fler anmälningar, men bilden är att det inte görs några utredningar om inte någon tas på bar gärning vilket minskar lusten till anmälning bland fastighetsägare.

Tjänstemän på kommunen framhåller att det även är svårt att få en bra bild av omfattningen av klottret genom att se på saneringskostnader då kostnaderna beror till stor del på vilken typ av upphandling som gjorts och hur avtalet sedan ser ut.

Kommunen har ett brett samarbete med olika fastighetsägare där de träffas i olika konstellationer och stämmer av kring en rad olika frågor, bland annat klotter. Detta görs främst för att få en bild av problemets storlek samt för att skapa kontaktytor för när det behövs göras insatser. Det finns en vilja hos tjänstemän på kommunen att få till ett mer konkret samarbete via gemensamma saneringsavtal så att de som sanerar kan få sanera alla ytor och inte bara de som ägs av kommunen. Idag är det ett problem att det är så många ytor som kommunen inte kan råda över, där de bara kan uppmuntra och påtala att de har en vilja att det ska saneras.

Andra metoder som används är klotterskydd som bland annat används i tunnlar och på trafikskyltar. Det finns även kommunväktare som ska uppmärksamma och anmäla klotter.

Mellan 2014 och 2017 genomfördes ett försök med en öppen graffitivägg. Syftet med väggen har inte varit att den ska verka brottsförebyggande utan för att lyfta graffiti som konstform. I en gångtunnel satte kommunen upp skivor som allmänheten fick måla på. Väggen fick man sedan plocka ner på grund av att tunneln skulle renoveras. I dagsläget finns därför ingen öppen graffitivägg i Linköping. Under tiden den öppna graffitiväggen fanns upptäcktes ingen ökad klottergrad i närområdet enligt tjänstemännen som intervjuades för denna

studie. Vissa anmälningar kom in men när frågan undersöktes så var det klotter som funnits på platsen sedan långt innan väggen kom dit förklarar tjänstemän på kommunen. En före detta anställd på studiefremjandet som under tiden som den öppna väggen fanns arbetade med renhållning och att leda verksamheter kring väggen förklarade att det var lite otydligt just vart väggen började och slutade så det målades ganska mycket precis i anslutning till väggen. En tjänsteman på kommunen vittnade om att det idag efter att väggen tagits bort målas mycket i tunneln där den suttit.

Kommunpoliserna såg problem med den öppna graffitiväggen då den sågs försvåra arbetet med att gripa och beslagta målare och deras sprayburkar, med argumentet att de var på väg till eller från öppna graffitiväggen.

Den digitala enkäten för fastighetsägare i kommunen visade på att många ser klotter som ett stort problem som växt sig allt större under de senaste åren. Fastighetsägarna har generellt en dålig bild av hur kommunen arbetar men de som har koll tycker att de gör ett bra arbete. Metoderna som används i det brottförebyggande arbetet är att ta bort klottret omgående, punktinsatser, belysning och rörelsedetektorer för att försöka synliggöra målare om de klottrar vid platsen och på så sätt avskräcka klotter samt kontinuerlig utföra rondering.

3.5 Malmö

Malmö kommun har en form av nolltolerans som finns beskriven i kommunens trygghetsprogram. I programmet tas det upp att klotter leder till en snöbollseffekt av mer klotter som i sin tur leder till otrygghet. För att motverka denna effekt ska sanering av kommunala fastigheter av klotter ske inom 24 timmar. Saneringen går till så att saneringsfirman varje vecka åker runt till specifikt utpekade platser, platserna har pekats ut för att de är hårt utsatta alternativt att de ligger inom de platser där det finns mycket turism och många personer rör sig. Det klotter som upptäckts ska polisanmälas och detta går att göra digitalt men saneringsfirman upplever att detta tar alldeles för lång tid. I slutet av månaden sker ett möte där allt granskat klotter går igenom och ska vara sanerat. Arbetssättet har kommunen arbetat med under drygt 20 år. Under kortare perioder har extra punktinsatser satts in på platser som varit extremt utsatta för klotter. Där har målet varit att klottret ska anmälas och saneras samma dag.

Tjänstemän på gatukontoret i Malmö kommun har skilda åsikter om hur stort problemet med klottret är. En del tycker att det finns ett stort problem medan andra kan tycka att problemet ligger fast på samma nivå mellan åren och att varma somrar kan vara orsaken till små ökningar. En trend som man sett de senaste åren är att klottret börjar tidigare på våren. Detta har lett till att saneringsfirman inte hunnit med och att klottret därför ökat markant.

Bland fastighetsägare sker viss samverkan, speciellt i Fastighetsföreningen Sofielund, som arbetar med en gemensam strategi för klotter, skadegörelse och

fastighetsförvaltning. Föreningen utgår från Broken Window teorin i att saneringen måste gå fort. Medlemmarna inom föreningen har ett gemensamt avtal med en saneringsfirma. De erbjuder även icke medlemmar längs en affärgata att vara med i ett avtal för klottersanering med en fast månadskostnad på 275 kronor, priset hålls nere genom att tre större medlemsföretag tagit på sig att ta resten av kostnaderna. De har också gått ihop för att byta ut klottret på elskåp med konst och affischering från ideella verksamheter. Fastighetsföreningen har utöver detta sin egna städpatrull som bland annat tar hand om klottersanering av elskåp. Städpatrullsarbetet har i sin tur setts som ett lyckat arbete som kommunen i sin tur valt att ta till sig och förra vidare till andra stadsdelar.

Det finns två öppna graffitiväggar i kommunen och de har haft varierad effekt sett till spridningseffekten enligt trafikkontoret. En är placerad i Folkets park med ett träplank medan den andra är betongväggarna vid P-huset "Anna". Här finns riktlinjer för vad som gäller vid väggen sedan 1978. Det finns blandad syn på om de öppna graffitiväggarna haft någon spridningseffekt. Enligt vissa har de haft liten effekt på närområdet medan andra tycker att de haft en stor effekt på ökat klotter i närområdet. Ett problem med de öppna graffitiväggarna är att etablerade konstnärer målar på hela ytan. Dessa bilder vill man då inte måla över vilket leder till frustration hos de andra målarna som då målar i övriga området.

En metod som Eon har jobbat med i Malmö är att låta kända Graffitikonstnärer måla på transformatorstationer på olika platser i Malmö vilket tjänstemän på gatukontoret ser mycket positivt på och berättar att det inte har blivit nerklottat på tre år. De lyfter även det kommunala bostadsbolaget MKB initiativ att bemåla en stor vägg med en muralmålning som ett lyckat exempel.

Den digitala enkäten för fastighetsägare i kommunen hade ett lågt deltagande och besvarades av endast fyra bolag. Svaren visade på en varierande erfarenheter av hur omfattande klottret var på deras fastigheter. Det flesta tycker att klotternivåerna har legat på en stabil nivå mellan åren eller att den ökat lite på senaste tiden. Kunskapen om vad kommunen gör ses som relativt låg och de kan inte dra några slutsatser om det kommunen gör är bra eller inte. Arbetsätten för att förebygga klotter som nämns är sanering som ska ske inom ett visst tidsintervall. Vissa fastighetsägare har valt att använda sig av klotter-skydd.

3.6 Nyköping

Nyköping kommun har en nolltolerans mot klotter, men inte mot graffiti. Det finns dock ingen policy som enbart innefattar klotter, men ett handlingsprogram för kommunens trygghetsarbete där förebyggande arbete mot klotter tas upp. Dokumentet uppger att sanering av klotter ska ske så snabbt som möjligt, högst 48 timmar från det att anmälan inkommit.

Klotternivåerna sett till anmälningar i Nyköping kommun har skiftat mellan åren men är för tillfället i en nedåtgående trend över en treårsperiod. Det finns olika uppfattningar inom kommunen om hur omfattande klotret egentligen är. Enligt tjänstemän på gatukontoret är problemet lågt och förändras inte nämnvärt över tiden. Säkerhetssamordnaren tycker att problemen med klotter är större, dock kommer mycket av klotret från den våldsbejakande extremismgruppen nordiska motståndsrörelsen (NMR). Polisen tycker att allt för lite av klotret anmäls, mörkertalet ses som stort utifrån hur mycket dom upplever att det klottras i kommunen.

Nyköping kommun och polisen har tidigare arbetat informativt med ungdomar och speciellt sjundeklassare, för att informera om följderna av klotter och hur det påverkar samhället i stort. Säkerhetssamordnaren i Nyköping skulle gärna se att denna åtgärd kommer tillbaka, då han såg positiva sidor av detta arbete. Klotterskydd tas istället upp i dagens diskussioner om vad kommunen kan göra för att skapa enklare saneringsmetoder. Det finns idag inget gemensamt sätt att anmäla eller arbeta mot klotter mellan kommunen och fastighetsägare.

Efter stor efterfråga från kommunens ungdomar kom en öppen graffitivägg upp i Nyköping. Kommunen är nöjda med väggen som efter en provperiod på fem år och två utvärderingar fått vara kvar. Utifrån den senaste utvärdering från 2018 är det svårt för dem att se att själva väggen påverkat hela kommunens klottersituation men de tycker sig se en generell minskning av klotter i kommunen och har inte sett någon spridningseffekt till närområdet till den öppna graffitiväggen. Kommunen är tydliga med vilka regler som ska vara över platsen samtidigt som de gärna gör reklam för väggen genom att lyfta fram de förutsättningar som finns som kvällsbelysning sittplatser och utsikt över vatten. Även foton från olika målningar från väggen tas upp på kommunens hemsida. Polisen är dock inte nöjda med väggen som de tycker motverkar deras arbete i att kunna beslagta sprayburkar och tuschpennor som kan användas till klotter.

Sex fastighetsägare i kommunen visade i den digitala enkäten på att det fanns en varierande bild av hur stort problem klotter är och hur det har sett ut bakåt i tiden. Vissa uppger att klotternivåerna har ökat under de senaste åren medan andra tycker att det minskat och ytterligare några tycker att det skiftar mellan varje år. Det flesta av fastighetsägarna har en genomgripande kunskapslucka av hur kommunen arbetar. De skulle gärna vilja se kommunen göra mer än vad de gör idag. Det finns även ett oförstående till varför de ska polisanmäla klotter när det ändå bara verkar användas till statistik.

3.7 Stockholm

Stockholms kommun har traditionellt haft en mycket strikt policy och nolltolerans i dess ursprungliga betydelse, men som sedan 2014 till viss del luckrats upp från politiskt håll. Sedan dess har flera öppna graffitiväggar uppförts i Stockholm. Debatten kring fråga är dock högst aktuell och förespråkare för en

återgång till den verkliga nolltoleransen finns fortfarande kvar. Den mer mjuka inställning som drivits igenom handlar till stor del om tillåtelsen av öppna graffitiväggar och tillståndet att få använda sig av graffiti i evenemang. Kommunens policy mot klotter är annars fortsatt hård. Kommunen formulerar i policyn att klotter är ansett som ett brott som riskerar att leda till annan kriminalitet. Policyn beskriver även hur nybyggnationer och ombyggnationer ska ta hänsyn till potentiellt klotter genom att beakta en eftersträvan av försvårande material eller utformning för klotter. Dessutom beskriver policyn hur arbetet ska ske i samarbete med detaljhandel och andra näringsverksamheter, för att minska försäljningen av sprej färger, tuschpennor och liknande. Saneringsarbete ska inledas inom 24 timmar från och med att anmälan upprättats eller att klotter blivit upptäckt.

Det finns en klotterenhet som besiktar och kontrollerar fastigheterna kontinuerligt och även om inte privata fastigheter omfattas av den policy som kommunen formulerat, så skickas brev ut till fastighetsägare som har drabbats av klotter i anslutning till kommunala fastigheter.

Stockholm kommun har enligt kommunens fastighetsägare stora klotterproblem men det är lokalt varierande, där vissa platser är mer påverkade än andra. Detta gör att fastighetsägarna är positiva till kommunens policy men att kommunen själva måste bli bättre på att genomföra sin egen sanering samt skapa lokal samverkan mellan kommun och fastighetsägare.

Flera fastighetsägare tycker dock att de öppna graffitiväggarna strider mot den nolltolerans som ska råda i kommunen. Tjänstemän på trafikkontoret uppger att de har haft saneringsverksamhet runt platserna för de öppna graffitiväggarna.

I det förebyggande arbetet finns olika moment av sanering i Stockholm kommun. Det sker dels så kallad intervallsanering som innebär att graffiti avlägsnas omedelbart efter de anmälts och dels områdessanering som innebär sanering inom vissa anvisade områden.

Parallellt med saneringsarbetet pågår återkommande informationsmöten och forum för diskussion om klotter med de olika stadsdelsförvaltningarna, kommunens- och privata fastighetsägare samt andra aktörer. Vid mötena informerar även trafikkontoret om hur saneringsarbetet ser ut och vikten av samverkan samt konsekvent saneringsarbete mot klottret för att få effekt. Ett bra sätt att förebygga klotter enligt vissa fastighetsägare är att måla muralmålningar på fasader som är särskilt utsatta, vilket de tycker sig sett effekter på att klottret minskar på platsen.

Sedan 2013 har trafikkontoret kartlagt klottret i Stockholm kommun. Detta med hjälp av att saneringsentreprenör fört över sin statistik till trafikkontoret för att ha bättre översyn av hur omfattande problemet med klotter är.

Från och med 2018 har kommunen ett nytt avtal med nya entreprenörer för arbetet med sanering. Detta medför ett nytt system för mätning av klottret i

kommunen, där olika utvalda ställen i kommunen kommer att ha en specifik ansvarig enhet inom verksamheten. Stockholm kommun har även utvecklat möjligheterna till att anmäla klotter. Det går att ringa in, anmäla via kommunens hemsida eller att använda en applikation för felanmälningar. Arbetssättet har enligt trafikkontoret upplevts fungera bra, där inrapporteringsystem är funktionella och relationen till entreprenörerna som arbetar med klottret är bra.

Den digitala enkäten för fastighetsägare i kommunen besvarades av 12 bolag. Enkäten visade att de flesta ser problemet med klotter som medelstort. Bolagens uppgifter går isär om huruvida problemet ökat eller minskat de senaste åren. Det går dock att tolka det som att klottret går i vågor på en jämn nivå över åren. Den genomsnittliga bilden är att de inte känner till väl hur kommunen arbetar mot klotter, det ska då tilläggas att vissa av fastighetsägarna tänkt in andra närliggande kommuner där de också har fastigheter. Genomgående ser dock fastighetsbolagen en stor förbättringspotential i kommunens arbete. Arbetssätten för att förebygga klotter varierar men de flesta arbetar enligt policy att ta bort direkt. Andra metoder som tas upp är bevakning med väktare och att använda sig av byggnation för att förebygga målars scouting inför framtida klotterförsök.

3.8 Örebro

Örebro har i likhet med Stockholm länge haft en utpräglad nolltolerans enligt begreppets ursprungliga betydelse och har varit emot graffiti och klotter i alla dess former och sagt nej till öppna väggar sen klotterfenomenet kom till Sverige. Kommunen har dock allt mer börjar acceptera graffiti som konstform.

Den ökande acceptansen för graffiti har lett till att kommunens första öppna graffitivägg har kommit upp under sommaren 2018. Stadsbyggnadsförvaltningen, ÖreBrå och några fastighetsbolag i kommunen värjde sig dock emot den öppna graffiti väggen. Vilken enligt dem skulle få en spridningseffekt och försvåra polisens arbete. Platsen kommer därför få löpande övervakning för att förebygga skadegörelse på närliggande fastigheter, men än finns det inga rapporter om spridningseffekter eller övriga effekter av väggen.

Klotter ses i dagsläget inte som något stort problem för kommunen. De befintliga problemen med klotter som finns anses vara individorienterade, på så sätt att det främst är ett fåtal individer som utgör problemet snarare än en bredare kultur bland invånarna vilket leder till att klottermängden är skiftande mellan åren.

För att motverka brottslighet samverkar kommunen med polis och fastighetsägare genom det lokala Brå (ÖreBrå). Detta är skapat utifrån metoden EST effektiv samordning för trygghet. Denna går ut på att det ska skapas en samlad lägesbild mellan kommunen, polis och fastighetsägare över kommunens

stadsdelar. Genom gemensamma möten där varje samordnare ska sammanställa sin organisations lägesbild, som sedan leder till en gemensam översikt över hur det ser ut i kommunen. Inom ramarna för detta samarbete behandlas även klotterfrågan i den utsträckning detta behövs.

Inom ÖreBrå har det tagits fram en policy mot klotter vid namn "Klotter - en inkörsport till grov kriminalitet". Policyn ger fastighetsägare som är med i ÖreBrå rätt att sanera på varandras fastigheter på bekostnad av fastighetsbolaget som äger byggnaden. Klotter ska saneras inom 48 timmar, vilket senare muntligt ändrats till 24 timmar. Dessutom registreras kostnaden av klotter för alla inblandade fastighetsägare, samt att anmälan om klotter mailas in för att underlätta anmälningen. Detta ska göra att det går att bygga upp en övergripande bild av hur omfattande problemet är i kommunen. Kommunpolisen kan dock inte se någon effekt av att de fått någon bättre bild av klotret genom detta arbetssätt. Att övervaka platser är svårt enligt polisen vilket förstärker vikten av att snabb sanering och att använda sig av situationella åtgärder på platser som är hårt drabbade.

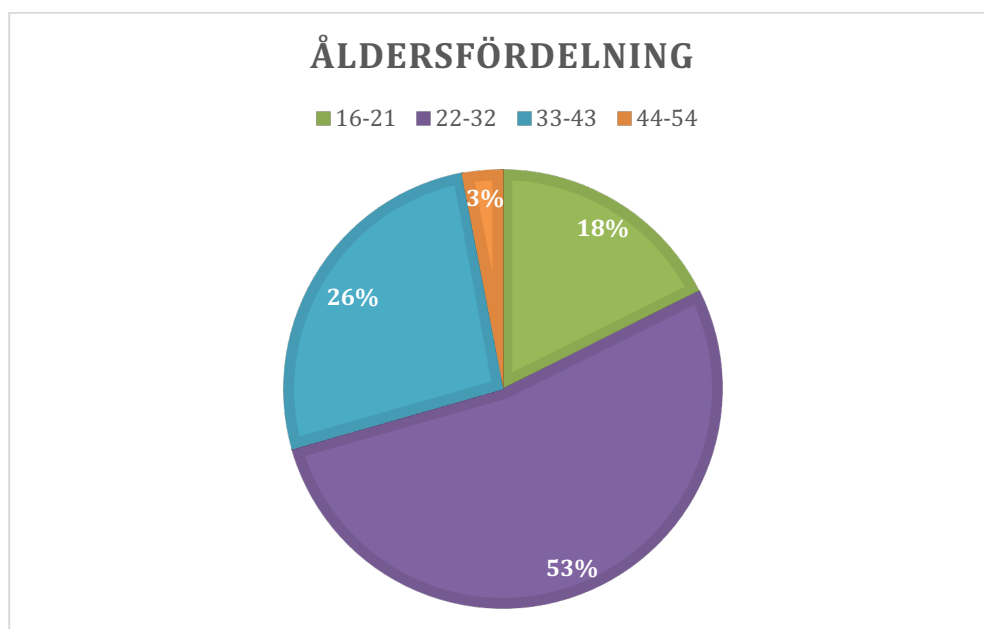
När policyn togs fram var problemen med klotter mer omfattande, vilket lett till att en genomgång av policyn pågår för att anpassa den till dagens läge.

Fem fastighetsägare i kommunen svarade i den digitala enkäten att problembilden av klotter låg på en ganska låg nivå och såg inte klotter som något stort problem. Arbetssättet bland fastighetsägarna varierar men oftast finns en policy om snabb sanering som försöker hållas.

4. Enkätstudie med målare

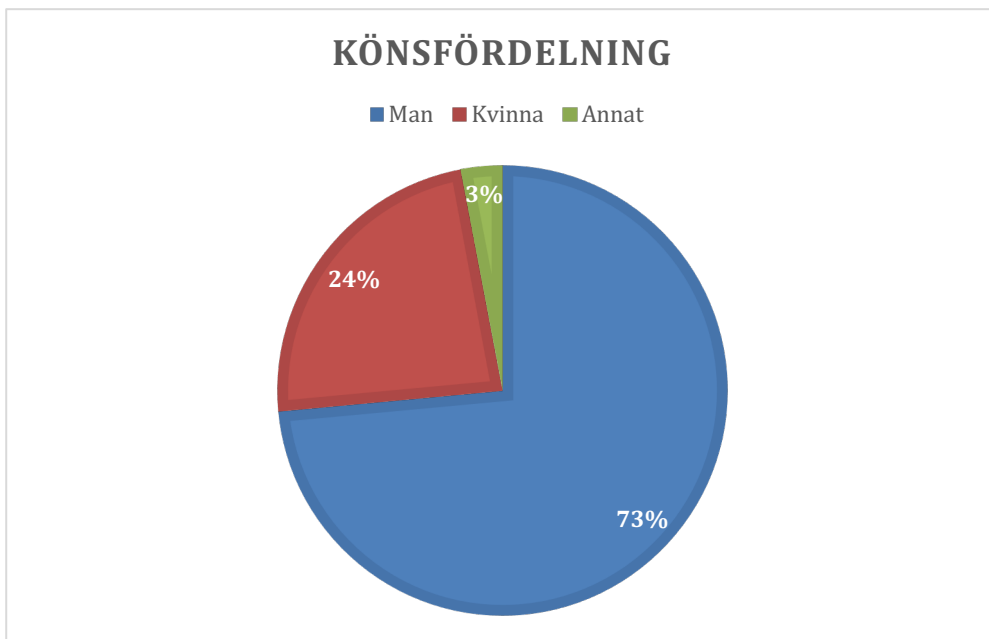
I detta avsnitt presenteras resultatet av den enkätstudie som genomförts med syftet att få en bild av målars kunskap kring olika kommuners policys och förhållningssätt. Syftet har även varit att försöka se om kommuners förhållningssätt och möjligheter att måla lagligt, det som vi benämner som graffiti kan påverka beteendet hos de som målar och leda till minskat klotter. Enkäten har placerats ut på butiker som bland annat saluför färg för graffitimålning i Malmö samt Stockholm. 80 personer har besvarat enkäten i Stockholm och 34 personer har besvarat enkäten i Malmö. Resultatet av enkäterna presenteras uppdelat efter den kommun där den har besvarats.

4.1 Resultat för enkäter besvarade i Malmö

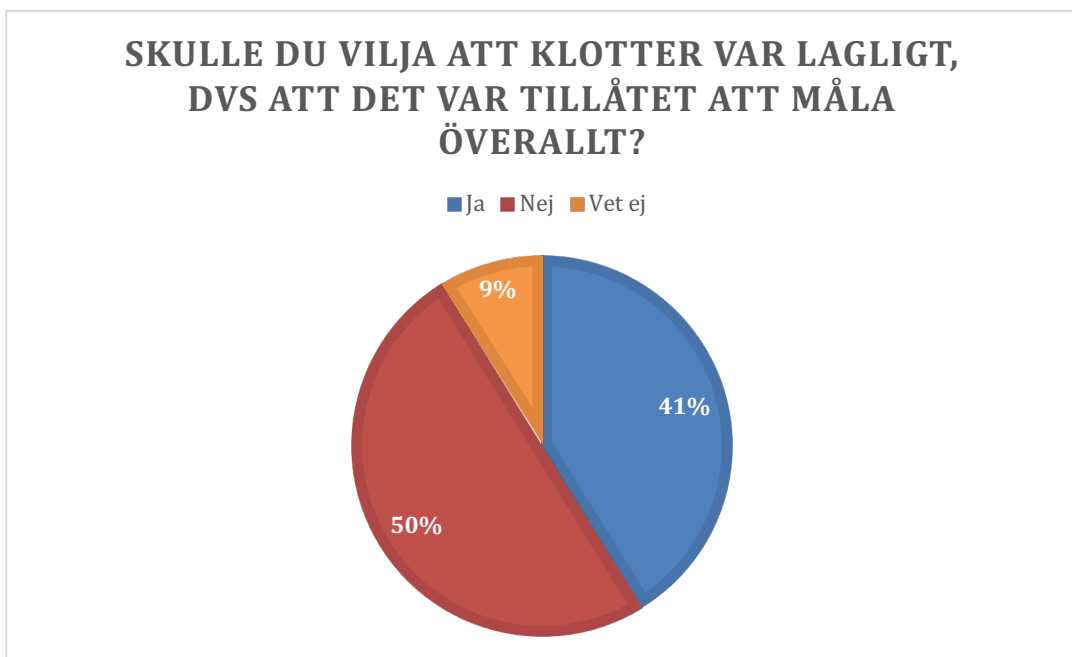
Figur 4. Åldersfördelning av klotter och graffitimålare baserat på enkäter utplacerade i Malmö.

Diagrammet visar att det största antalet av de som utför klotter eller graffiti befinner sig mellan åldrarna 22–32. Det flesta utanför denna grupp har en högre ålder. 26% uppger att de är mellan 33–43 år och 3 % 44–54, medan den unga gruppen på 16–21 är relativt liten. 18 % uppger att dom tillhör denna grupp. Vilket kan vara förvånande sett till att det är de unga som brukar vara gemene mans syn på vem som är målare av klotter och graffiti.

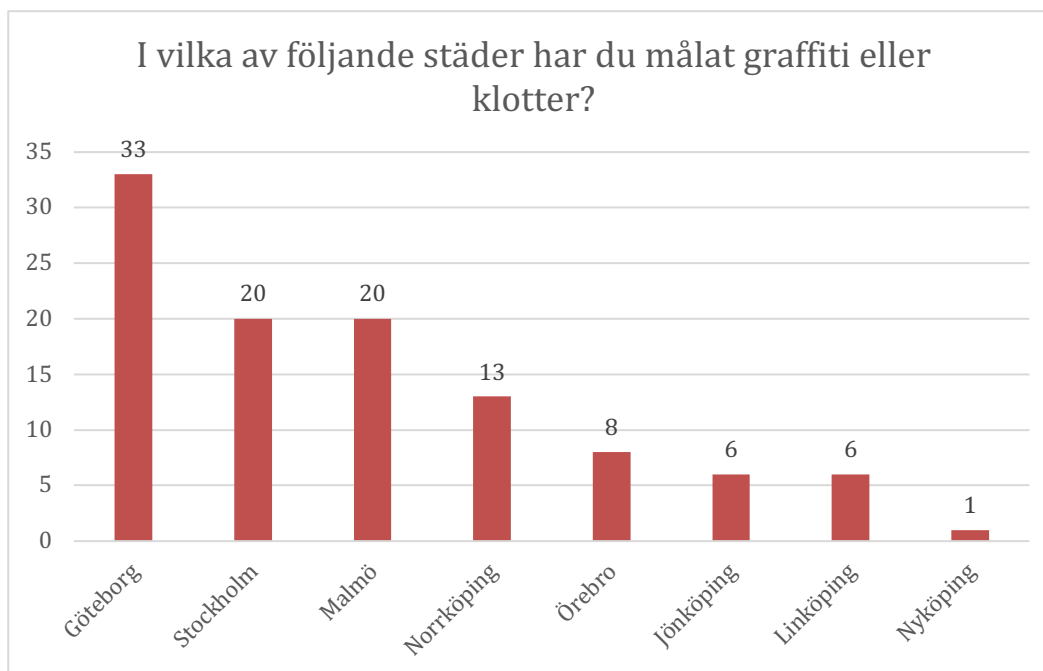
Figur 5. Könsfördelning bland klottrare och graffitimålare i Malmö kommun.

Majoriteten av utövarna är män, men det finns även kvinnor som håller på med både klotter och graffiti. Denna enkät har besvarats av 73% män respektive 24% kvinnor.

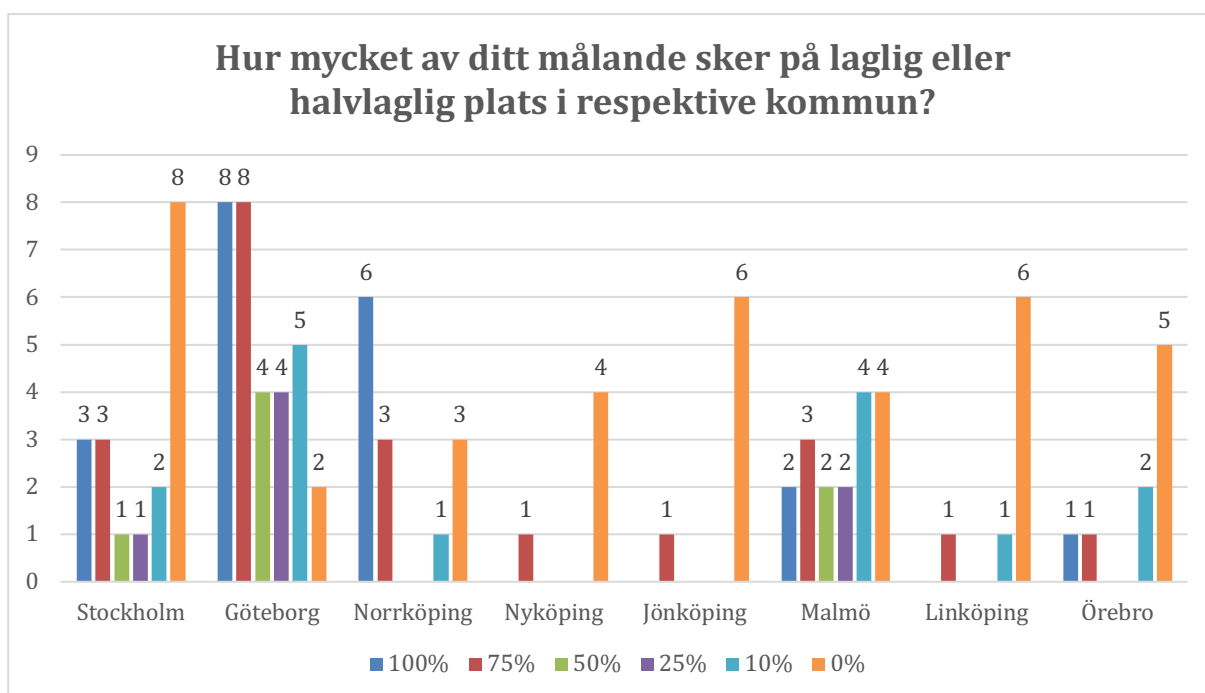
Figur 6. Ska klotter vara lagligt enligt Malmös målare?

Åsikten att klotter ska vara lagligt är utbredd. Hela 41 % har uppgett att de vill att det ska vara lagligt att måla överallt. Men 50 % uppger att de inte tycker det och 9 % har uppgett vet ej.

Figur 7. I vilka kommuner målare från Malmö målat klotter eller graffiti.

Det flesta av utövarna i Malmö har målat i de andra storstäderna, där Göteborg är den kommun där flest varit och målat. De lite mindre kommunerna har inte haft lika många besök. Nyköping bland annat har bara haft en målare från de som medverkat i enkäten. Norrköping har varit väl besökt i förhållande till sin storlek. Den stad där allra flest har målat är Göteborg, vilket är intressant med tanke på att enkäten är besvarad i Malmö, utifrån det är det rimligt att dra slutsatsen att de skulle måla framförallt i Malmö.

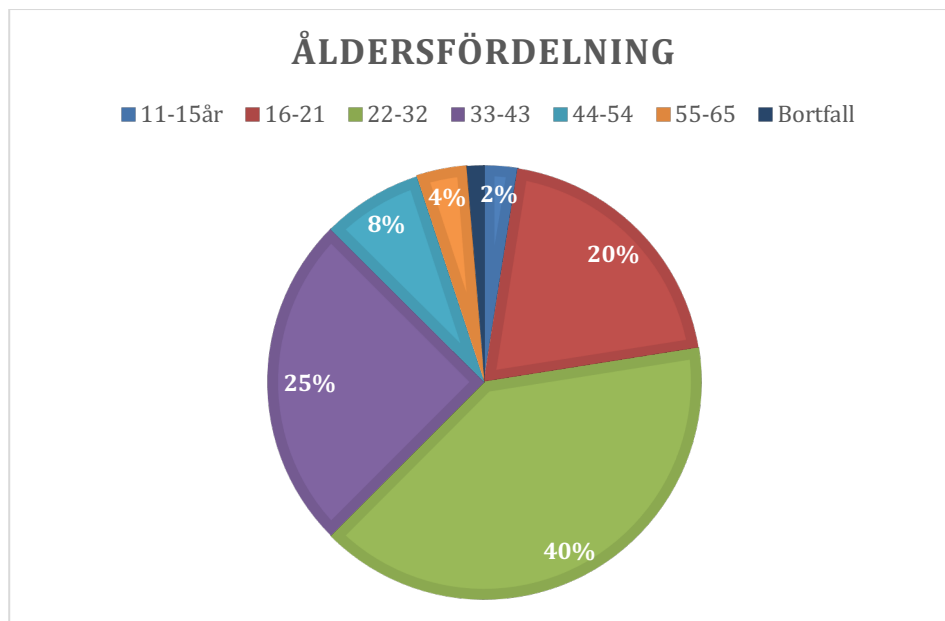

Figur 8. Hur stor del av målandet som målarna från Malmö utfört på en laglig eller halvlaglig plats i respektive kommun.

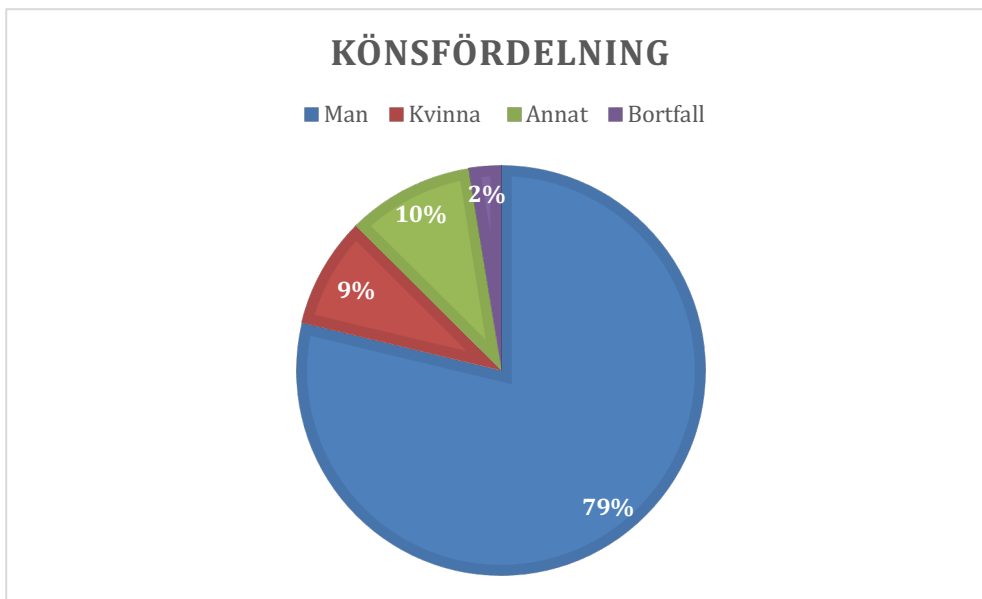
Generellt utförs det mesta av målandet illegalt. Men Göteborg och Norrköping sticker ut med att det mesta av målandet är graffiti, det vill säga lagligt målande. Det går även att se att fler i de större kommunerna väljer att måla mer graffiti än klotter. Vilket skulle kunna bero på tillgången till fler lagliga och halvlagliga alternativ.

4.2 Resultat för enkäter besvarade i Stockholm

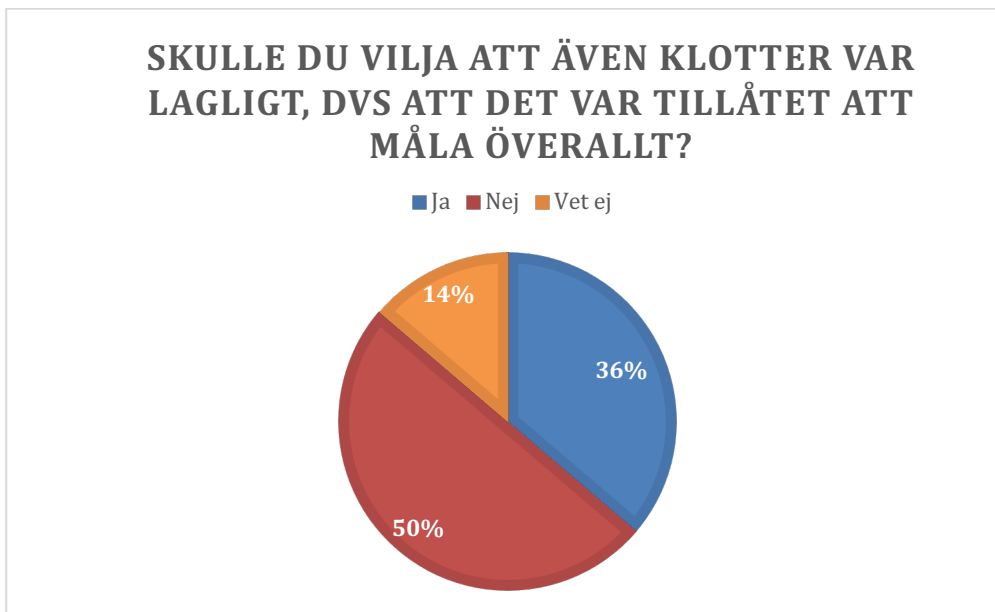
Figur 9. Åldersfördelning bland klotter och graffitimålare som besvarat enkäten i Stockholm.

40% av de som besvarat enkäten är i åldrarna 22–32. 20% är i åldrarna 16–21 vilket skiljer sig något från fördelningen i Malmö. Men det flesta som håller på med graffiti eller klotter och har besvarat denna enkät är över 22 år gamla. 25% är mellan 33–43 år. 8% uppger att de är mellan 44–54 och 4% att de är mellan 55–65 år.

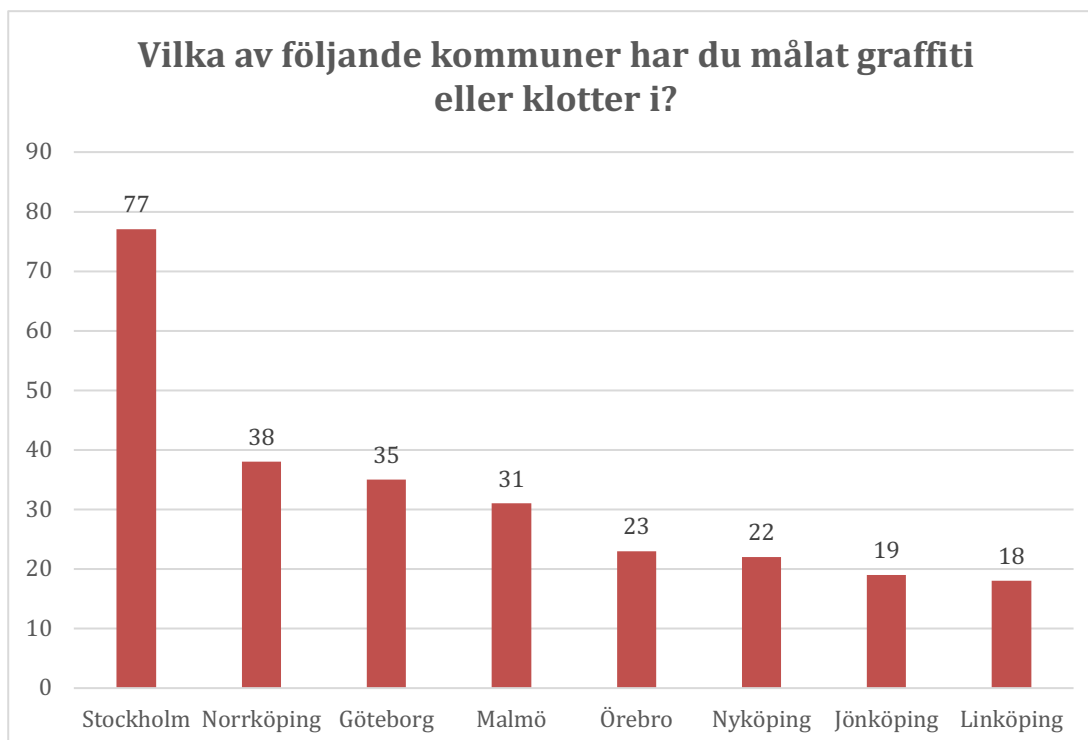
Figur 10. Könsfördelning av klottrare och graffitimålare Stockholm.

Det flesta av utövarna är män. Hela 79 % av de som besvarat enkäten i Stockholm är män. 9% uppger att de är kvinnor och 10 % har definierar sig som annat.

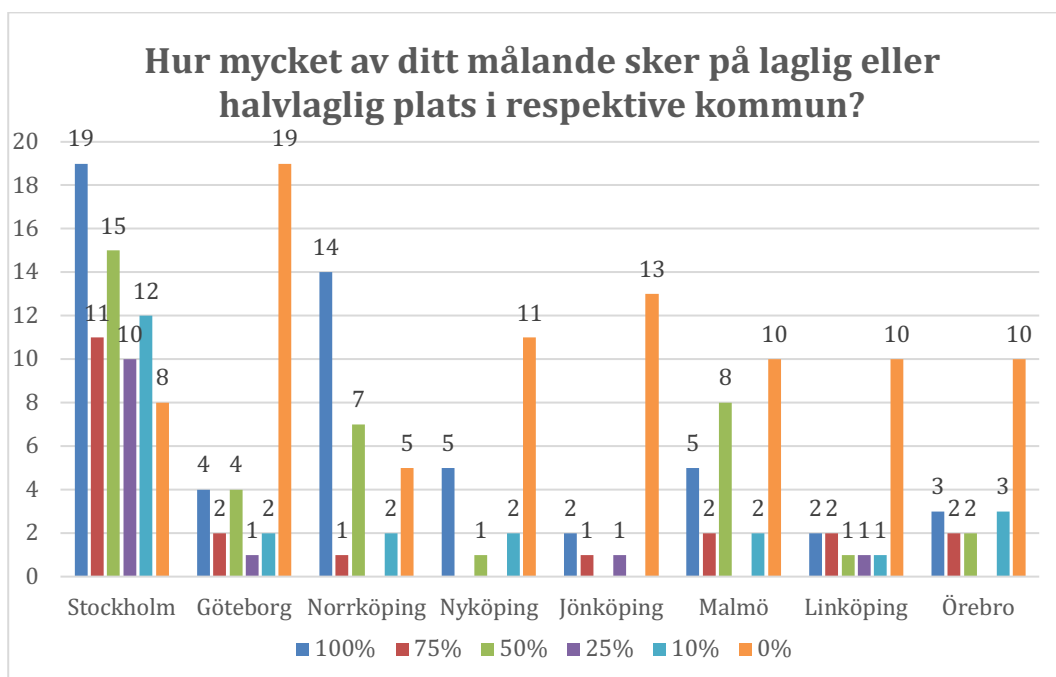
Figur 11. Ska klotter vara lagligt enligt de som besvarat enkäten i Stockholm

Att klotter skulle bli lagligt är hälften av deltagarna emot, 50 % uppger att de inte vill att allt klotter ska vara lagligt. Sett till svaren i Malmö kommun finns det fler osäkra deltagare här än där. Men lika stor andel är emot att allt klotter ska vara lagligt

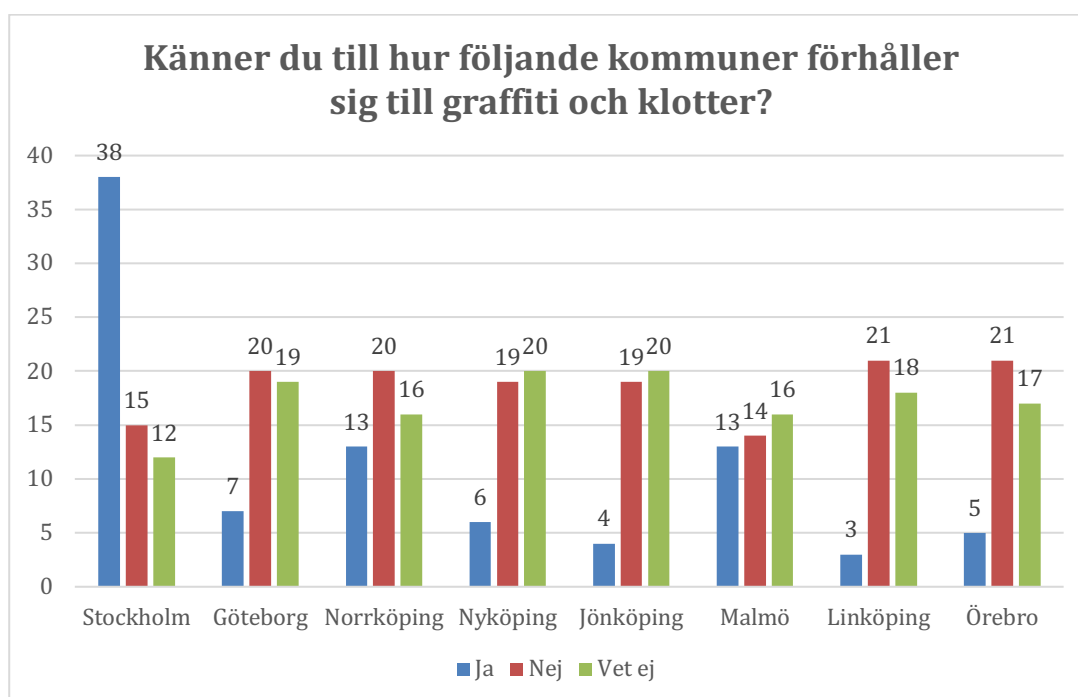
Figur 12. I vilka kommuner har målare från Stockholm målat klotter eller graffiti.

Det flesta precis som i Malmö har målat i de andra stora kommuner. Det flesta har målat i Stockholm vilket troligtvis beror på att det flesta har sin hemvist där. Att Norrköping ligger lite högre än Göteborg och Malmö kan bland annat bero på närheten till Stockholm och eventuellt att det finns goda möjligheter att måla lagligt där.

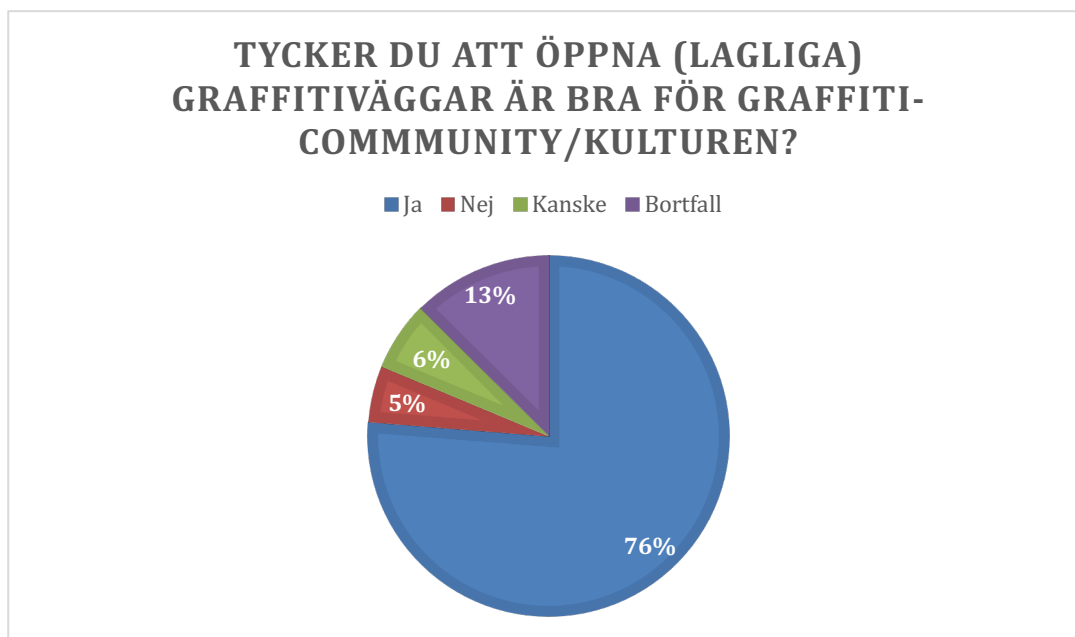
Figur 13. Hur mycket av målarnas målning sker på laglig eller halvlaglig plats i respektive kommun.

Precis som i Malmö sker det mesta målandet som klotter och med samma skillnad att det mesta i hemkommunen sker i större omfattning som graffiti. Att Norrköping sticker ut som en plats där största delen är graffiti kan bero på kommunens närhet till Stockholm och den långa period som öppna graffitiväggar funnits i kommunen medan Stockholm ganska nyligen acceptera öppna graffitiväggar. I Göteborg uppger många att de målat 0% på lagliga eller halvlagliga väggar detta skiljer sig till stor del från Malmö där många verkar måla lagligt eller semilagligt i Göteborg.

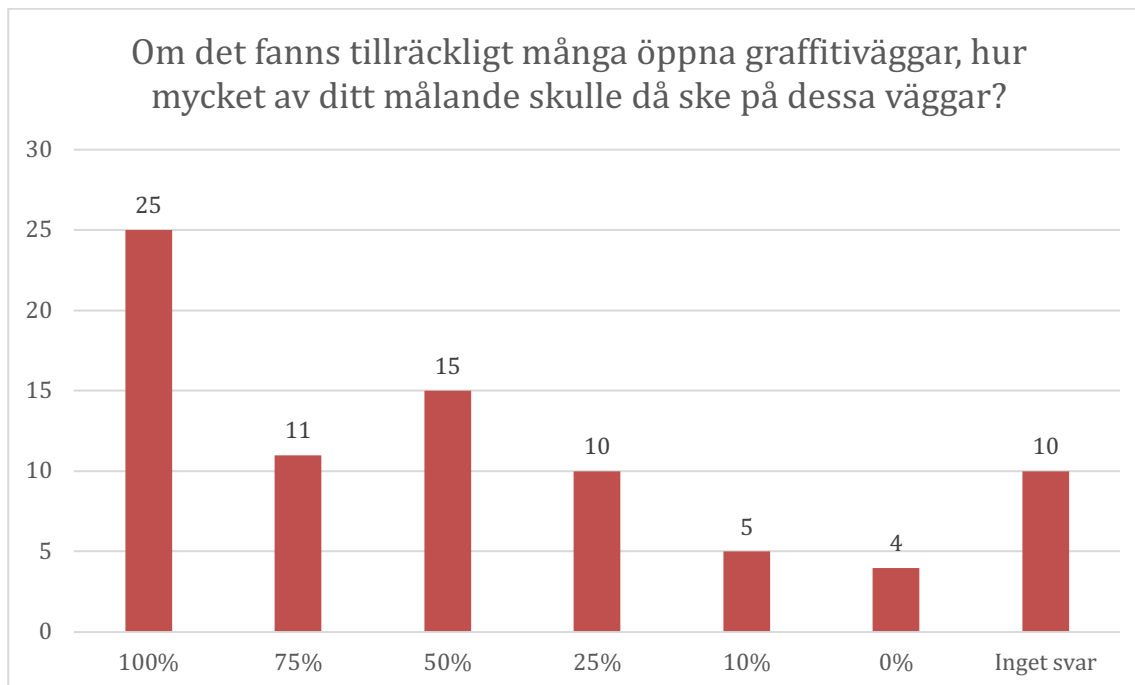
Figur 14. Känner de som besvarat enkäten till hur följande kommuner förhåller sig till graffiti och klotter.

Målarna känner till Stockholm förhållningssätt till klotter och graffiti i stor utsträckning. Men i övrigt har man låg kunskap om de andra kommunernas förhållningssätt till klotter och graffiti. I Malmö och Norrköping finns det något högre kunskap kring hur kommunen förhåller sig till graffiti och klotter.

Figur 15. Tycker målare att öppna graffitiväggar är bra för kulturen.

En majoritet tycker att öppna graffitiväggar är bra för graffitikulturen hela 76% ställer sig positiva. Men det finns några som inte tycker att väggarna är bra. De som är emot väggarna skulle gissningsvis tillhöra personer som inte målar graffiti i någon större omfattning utan ägnar sig åt klotter.

Figur 16. Om det fanns tillräckligt många öppna graffitiväggar, hur mycket av målarnas målade skulle då ske på dessa väggar.

25 av målarna uppger att de skulle måla laglig graffiti till 100% om det fanns fler öppna graffitiväggar. 11 personer uppger att de skulle måla 75% lagligt och 15 att de skulle måla 50% lagligt. Ytterst ett fåtal skulle inte bry sig om utbudet utan bara måla klotter på olagliga platser.

5. Analys

5.1 Problematisering av metod

En av utgångspunkterna i föreliggande studie har varit att jämföra kommuner med en mer öppen inställning till graffiti mot de som haft en mer restriktiv inställning till graffiti som en del i sitt arbete att förebygga klotter. Syftet var att ställa de kommuner som är och varit anhängare av metoden nolltolerans mot de kommuner som istället valt att bemöta klotterproblematiken med att erbjuda lagliga möjligheter till att måla. Under arbetets gång har det blivit tydligt att detta inte är helt görbart. Antagandet som gjordes var att kommunerna går att dela upp i de som har, eller har haft, en mer öppen inställning till graffiti och de som har följt en strikt nolltolerans mot alla sorters klotter och graffiti. Detta har visat sig vara en alltför förenklad bild av verkligheten. Framförallt om man utgår ifrån dagens läge. Numera har de flesta kommuner, i alla fall de kommuner som omfattas av denna studie en mer diversifierad syn på klotter och graffiti och en förståelse för att det kan finnas ett positivt och kulturellt värde av graffiti och därmed ett behov av lagliga möjligheter att måla graffiti som inte är kopplat till klotter. Många av de vi pratat med upplever också att de spridningseffekter som t.ex. öppna väggar eventuellt för med sig som marginella.

Det finns kommuner som Norrköping som stuckit ut och från början arbetat med att bemöta de som klottrar genom att ge dem ett lagligt alternativ både genom öppna graffitiväggar och en lokal fylld med en verksamhet liknande en fritidsverksamhet. Norrköping har troligtvis på grund av detta arbete haft lägre kostnader och mindre problem med klotter jämfört med andra kommuner. Detta speglas i den statistik som finns och i det underlag som kommer fram i intervjuer. Som beskrivs nedan finns dock stora brister i den statistiken. Därmed bör slutsatser med den som grund göras varsamt. Norrköping har dock vänt de senaste åren och det arbete de varit kända för har monterats ner. Till viss del kan Norrköping troligtvis leva på gamla meriter och fortfarande se positiva effekter av sitt arbete vilket man kan se i enkätsvaren från målare.

Ett problem som försvårat denna studie är att den statistik som var avsedd som underlag för att mäta kommunernas eventuella framgångar inte är tillförlitlig. En kartläggning av kommunens samtliga metoder för det klotterförebyggande arbetet skulle utgöra material som kunde analyseras i förhållande till mängden anmälningar av klotter samt kommunernas kostnader för sanering. Både den brottsstatistik som anmälningarna resulterar i och kommunernas kostnader för sanering är dock underlag som i många fall inte är tillförlitliga då det inte går att avgöra om de ger en rättvisande bild av verkligheten. Detta var vi till viss del medvetna om sedan tidigare men det har under arbetets gång blivit tydligt precis hur missvisande statistiken kan vara.

Statistiken för anmälningar av klotter går i många fall upp när en insats gjorts för att fler anmälningar ska komma in. Det kan handla om införande av nya

rutiner, enklare anmälningssvågar, informationsinsatser och ökad samverkan för att öka anmälningarna. Vi har även hört om drivande krafter som tenderar att anmäla i större utsträckning samt de som anmäler i affekt. Anmälningarna tenderar även att stiga när det klottras i ett nytt område men det behöver inte betyda att det blivit mer klotter totalt. Om anmälningsgraden går upp ökar även kommunens kostnader på grund av ökad sanering. I de fallen går siffrorna upp både i anmälningssstatistik och statistiken för kostnader men kan i många fall spegla en lyckad insats i kommunen. När det gäller kostnader finns liknade förklaringsmodeller till förändringar i statistiken. Till exempel kan nya avtal med entreprenörer förändra priser då ny upphandling gjorts. I samband med detta kan det beslutas om att lägga till nya prioriterade områden, inte nödvändigtvis för att det är platser där det är mycket klotter utan för att det är platser som anses vara extra viktiga att hålla rena.

Det finns en rad liknande förklaringsmodeller som vittnar om en mycket låg tillförlitlighet när det gäller statistik för kommunernas kostnader. Ytterligare en brist är att det finns skillnader i vad kommunernas kostnader för sanering av klotter omfattar. Vissa kommuner uppger endast kostnaden för saneringen och ibland ingår andra insatser som kostnader för väktare eller andra insatser som att ta bort planscher, rengöra busskurer med mera. Detta är endast några exempel på variabler som bidrar till att statistiken blir missvisande.

Då statistiken över anmälningar och statistiken över kommunernas kostnader för sanering i många fall hänger samman hjälper det inte heller att använda dem tillsammans för att få en mer korrekt bild av verkligheten. Det finns således en lång rad med variabler som har stor påverkan på dessa underlag som inte har med mängden klotter att göra utan snarare utgör en reflektion av insatser som gjorts. En positiv insats ger i många fall en uppgång i anmälningar och kostnader i alla fall kortsiktigt. De kostnader som finns kan dock användas som indikation på hur stora problem man har oavsett i vilken grad statistiken speglar faktiskt klotter så är kostnaden för kommunen ett problem om den är stor. Men viktigt är då att förstå att det kan till stor del handla om att utveckla metoderna för att få ner sina kostnader lika mycket som det handlar om att förebygga klotter.

En annan svaghet med att basera studier av klotter endast på de siffror kommunerna presenterar är att de endast omfattar kommunens kostnader för sanering och speglar därmed endast vissa delar av stadsrummet. Dessa siffror är även beroende av vilken typ av fastigheter kommunen äger, hur mycket kommunen äger, vart de är placerade och så vidare. Därför hade vi som ambition att skapa en bredare bild av kostnaderna som skulle motsvara en större del av stadsrummet genom att få med kostnader från fler fastighetsägare. I det syftet togs en elektronisk enkät fram som skickades till fastighetsägare i respektive kommun. Svarsfrekvensen på denna enkät har dock varit allt för låg för att kunna användas som den typen av underlag.

Under arbetets gång har vi fått en ökad förståelse för att även fastighetsägarnas siffror ofta är missvisande om man vill använda dem för att mäta mängden och frekvensen av klotter. Även dessa kostnader påverkas av en rad faktorer som gör att kostnaderna inte speglar hur stort problemet med klotter är. Det kan snarare spegla att en insats har gjorts som inte behöver vara kopplad till att det blivit mer klotter utan kan istället bero på förbättrat samarbete med kommunen som fått till ökad sanering och/eller ökad grad av anmälningar. Hur stora kostnader olika fastighetsägare har beror även på var fastigheten ligger samt om fastighetsägare upplever det som en viktig fråga att sanera eller inte.

Ett annat sätt att komplettera statistiken och kompensera för bristerna i det statistiska underlaget är att genomföra intervjuer med nyckelpersoner. Svårigheten med att utvärdera effekterna av olika klotterförebyggande metoder via intervjuer är dock att det är så åsiktsbaserat och beroende på personens perspektiv. Vissa har en avslappnad attityd till både klotter och graffiti och ser det inte som ett stort problem medan andra lyfter det som ett väldigt stort problem. Skillnaderna är framförallt tydliga inom respektive kommun snarare än i jämförelsen mellan olika kommuners samlade upplevelse. Det har blivit tydligt att åsikterna kring klotter och graffiti till mycket stor del speglar hur man möter klotter i sin arbetsroll. De som upplever klotter som ett stort problem och har en mer negativ inställning till klotter och graffiti jobbar ofta med drift, sanering eller hos polisen. Det betyder inte att alla som har den rollen ser att det är ett stort problem eller har en negativ hållning till graffiti. De som är mer positiva till lagliga möjligheter att måla och som ofta bedömer att klotter inte är ett så stort problem jobbar ofta med kultur och fritidsfrågor eller på ett högre strategiskt plan inom kommunen.

En eventuell brist i vårt underlag som bör nämnas är att vissa uppgifter i kartläggningen baseras på information på hemsidor och policys. Dessa uppgifter om hur kommunen arbetar återspeglar inte heller alltid det arbete som faktiskt pågår då den typen av dokument riskerar att bli inaktuella.

5.2 Brottsförebyggande åtgärder i kommunen

Det råder delade meningar om hur stort problemet med klotter är runt om i landet, men något som framgår i vår studie är att framförallt de större kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö anser sig ha eller ha haft väldigt stora problem och att klotter varit kostsamt. En anledning till varför de större kommunerna drabbas hårdare än de mindre kan vara att dessa kommuner drar till sig människor utifrån som får mer uppmärksamhet för sina taggar och verk.

Intervjuerna med kommunanala tjänstemän, kommunpolis och representanter för fastighetsägare har visat att kommunerna idag arbetar relativt lika i sitt brottsförebyggande arbete. Gemensamt för nästan samtliga kommuner är att man inom respektive kommun har olika syn på både problembilden och

eventuella lösningar. Det är i stort samma metoder som används. Problem med att få in anmälningar lyfts i nästan alla kommuner, att det är svårt och tar för lång tid för de som sanerar och att det är svårt att få andra fastighetsägare att lägga tid på att både anmäla och sanera. Vilket skapar problem i arbetet med att få en rättvisande bild av hur stort problemet med klotter är och att det är svårt att få till stånd något underlag för uppföljning. Polisens resurser för att arbeta med frågan baseras på antalet anmälningar vilket gör detta till en viktig fråga.

Något som flera kommuner tidigare har arbetat med är information till föräldrar och ungdomar om klotter och dess effekter. Denna metod är dock en som ofta försvinner när det klotterförebyggande arbetet hamnar allt längre ner på agendan och får mindre resurser. Det verkar ofta finnas en tro bland de som arbetat med informationsmetoden att de är en bra metod som de gärna skulle vilja få resurser till igen.

Ett av de stora problemen med att arbeta förebyggande är bristen på överblick och underlag på hur klottersituationen ser ut i kommunen. Allt från brist i helhetssyn över saneringskostnader där kommuner inte har statistik eller att fastighetsägare inte anmäler klotret. En bättre överblick är något som efterfrågas och som nog skulle ge bättre redskap, och ökad förståelse om huruvida det behövs mer resurser till det förebyggande arbetet mot klotter eller inte.

Att ta fram tydliga policys som man kan använda utåt lyfter flera som något som skulle vara användbart i arbetet med andra aktörer inom kommunen. Detta för att få dem att arbeta på samma sätt, att anamma snabb sanering i störres utsträckning samt anmäla.

När vi pratat med kommunerna och fastighetsägare om deras klotterförebyggande arbete är det ofta samverkan som lyfts fram som en bra metod och arbetssätt för att lyckats sanera snabbt och för att få alla att arbeta på samma sätt. Samverkan mellan fastighetsägare och kommunen kring själva saneringen är det flera som lyfter som en önskvärd metod men som verkar vara svår att få till. Det verkar inte ske i någon större utsträckning. Där detta sker är det oftast en fastighetsägarförening som tagit tag i det. I dessa fall har det tagits in en gemensam saneringsentreprenör som skött saneringen på allas fastigheter.

En återkommande iakttagelse från kommunala tjänstemän, polis och fastighetsägare är att den största andelen av klotret oftast är knutet till ett fåtal personer. Det kan vara ett gäng eller några personer som kommit från en annan stad alternativt nyligen upptäckt kulturen som får stora effekter på andelen klotter. På samma sätt kan siffrorna sjunka drastiskt om ett gäng som klottrar en period sedan flyttar, blir gripna av polisen eller av annan anledning slutar klottra. Denna lilla klick av människor har enorm påverkan på hur klotternivåerna ser ut i kommunen, en insikt med betydelse för om man upplever klotter som ett stort problem eller inte. Kostnaderna kan bli höga men man

upplever då inte att det är en utbredd kultur utan är ett problem avgränsat till ett fåtal personer.

Vad gäller kommunernas policy så finns det stor variation hur man jobbar med detta. Många hänvisar till att de har en policy om nolltolerans men att denna endast finns formulerad i deras saneringsavtal. Sedan är det många kommuner som har policys som omfattar klotter men som övergripande handlar om skadegörelse, brottförebyggande arbete eller liknande. Flera av de tjänstemän vi pratat med lyfter dock att en policy som man kunde kommunicera utåt skulle hjälpa i arbetet då de skulle få något tydligt argument att peka på i samtalet med andra fastighetsägare med mera. Det framkommer även att fastighetsägare efterfrågar mer tydlig information och stöd från kommunen, en tydlig policy skulle kunna vara del av detta arbete. En nackdel med policys är att de blir inaktuella och då inte fyller sin funktion, vilket är fallet för flera av de som sedan tidigare har policys specifikt för klotter. En policy skulle även kunna hjälpa kommunen så att alla internt jobbar mot samma mål påpekar en tjänsteman som liksom vi upplever att man även inom kommunen har mycket olika syn på hur klotter eller framförallt graffiti bör bemötas.

I vår studie finns en stor variation i storleken på kommuner. Kommuns storlek påverkar såklart både hur deras problematik ser ut och deras metoder och arbetssätt. Det stora kommunerna har en annan typ av problematik men har också troligtvis större resurser för att arbeta med problemet detta gör att de i många fall har kommit längre i sin metodutveckling. Det kan därför vara intressant att utvärdera de stora kommunernas metoder utifrån det perspektivet samtidigt som deras metoder inte nödvändigtvis går att använda på samma sätt i mindre kommuner.

5.2.1 Snabb sanering och prioriterade områden

När det gäller sanering jobbar kommunerna i regel med det som idag benämns som nolltolerans eller snabb sanering som innebär att saneringen ska utföras fort, en vanlig gräns är 48 alternativt 24 timmar. Gäller det rasistiska eller nedsättande kommentarer ska sanering ske så fort som möjligt. Att leva upp till denna policy är dock inte alltid görbart uppger kommunerna men det upplevs ändå som en bra metod. Ofta för att de tror på att platser där klotter får vara kvar inbjuder till mer klotter och skadegörelse i enlighet med Broken Window teorin. Vissa kommuner hoppas på att de som klottrar ska tröttna om klottret tas bort fort men om denna effekt infinner sig finns inga belägg för. Den snabba saneringen motiveras även av att en ren och fin miljö upplevs som trygg och därför används denna metod oavsett om den verkar klotterförebyggande eller inte. Ett annat sätt att arbeta med sanering som verkar alltmer vanligt är att jobba med prioriterade platser. Där gör man regelbundna ronderingar antingen för att det är platser som besöks flitigt av turister och av den anledning ska vara extra rena och fina eller för att det är extra utsatta områden som har mycket problem. Då har man sett att täta regelbundna insatser har effekt.

Det man kan se utifrån kartläggningen av hur de olika kommunerna arbetar är att fler och fler har tagit till sig den mer diversifierade synen på klotter och graffiti som beskrivits i inledningen och har förkastat den ursprungliga nolltoleransen som inte tillåter lagliga former av graffiti. Många av de som intervjuats ser det som två olika fenomen som egentligen inte ska behandlas tillsammans över huvud taget. Flera respondenter lyfter även gatukonst och graffiti som effektiva klotterförebyggande metoder. De flesta har även en förståelse för graffiti som konstuttryck och att behovet av att utöva denna konst bör möjliggöras.

5.2.2 Nolltoleransen idag

I början av rapporten beskriver vi nolltoleransen som begrepp och lyfter där att betydelsen har förändrats. I och med att begreppet fortfarande används så flitigt av alla kommuner men med förändrad betydelse kan det ge en felaktig bild av att kommunerna har en negativ inställning till graffiti och de lagliga möjligheterna att utöva detta trots att så inte är fallet. Det som inte är tillåtet är det som vi i denna rapport hänvisar till som klotter. Idag kan en tjänsteman ena stunden påtala att det råder absolut nolltolerans och sedan lyfta goda exempel på hur kommunen upplåtit ytor för gatukonst eller graffiti som brottsförebyggande och trygghetskapande åtgärd. Detta tydliggör hur begreppets betydelse har förändrats.

5.2.3 Öppna graffitiväggar som brottsförebyggande metod

I likhet med tidigare genomförd utredning utförd av Urban Utveckling pekar resultatet i denna utredning på att det krävs vissa förutsättningar för att en öppen graffitivägg ska kunna motiveras som klotterförebyggande åtgärd. För att tillämpa öppna graffitiväggar som metod för minskat klotter så måste hänsyn tas till uppförandet, platsen och organisationen kring anläggningen. En öppen graffitivägg bör även kopplas till andra metoder och åtgärder som sanering kring väggen, för att fungera på tillfredsställande sätt. Det måste även avsättas resurser för att ha en stabil organisation knuten till väggen. Detta bör komma till dels om man har för avsikt att väggen ska utgöra del av det brottsförebyggande arbetet men även om man vill försöka hindra och begränsa eventuella spridningseffekter.

Huruvida öppna graffitiväggar fungerar brottsförebyggande eller om de tvunget leder till spridningseffekter har varit en omdebatterad fråga och hänger tätt samman med debatten kring nolltolerans som varit lika omdebatterad. Av den anledningen har diskussionen kring de lagliga väggarna fått ta en stor del även i denna rapport trots att syftet varit att lyfta alla delar av kommunernas förebyggande arbete. De lagliga väggarna hänger även samman med kommunernas övergripande policy och inställning till graffiti vilket också utgör en del av frågeställningen.

Av de personer som vi varit i kontakt med så framkommer det att det ibland verkar uppstå spridningseffekter runt de öppna graffitiväggarna och ibland inte. I många fall så vet man inte hur det ser ut. I de fall man upplever spridningseffekter upplevs de ofta som marginella. Dessa uttalanden baserar sig på erfarenheter hos de som arbetat med aktiviteter kring väggarna eller på annat sätt följt utvecklingen kring den aktuella väggen.

Denna studie tyder på att väggarnas eventuella effekter, positiva såväl som negativa potentiellt kan påverkas av i vilken form de drivs. Hur verksamheten kring väggarna ser ut, var de är placerade samt om det finns ett lokalt nätverk som ser värdet av att ha en vägg och som kan verka för att de som ingår i detta nätverk inte klottrar på övriga platser. Storleken på väggarna och i vilken utsträckning de tillgodoser behovet kan även vara en variabel som påverkar effekterna. I Malmö beskrivs en problematik där väggarna tas i anspråk av endast ett fåtal målare vilket inte möjliggör för andra att nyttja väggen då det finns en kultur och normer för när man får måla över någon annans verk. Tjänstemannen på Malmö kommun upplevde att detta leder till en frustration hos de som inte får tillgång till väggen och att de då målar på andra ytor. I Norrköping har man sett negativa effekter i form av klotter på övriga ytor och nedskrapning kring den plats där de öppna väggarna har sin tillfälliga placering vilket skiljer sig från deras erfarenheter från den gamla placeringen. Att väggarna i dagsläget är placerade närmare bostadshus kan vara en anledning till att problemet upplevs som större. Med den gamla placeringen i kolhamnen som omges av industrilokaler är detta inte ett lika stort problem.

Många av de som är negativa till öppna graffitiväggar baserar detta på att de inte tror att det är en metod som fungerar förebyggande. Det vill säga att de inte ser det som lösningen på problemet med klotter. Detta håller flera av de som jobbar för öppna graffitiväggar med om då de primärt ser den öppna graffitiväggen som ett sätt att lyfta en konstform. Detta är en fråga som egentligen är helt avskild från företeelsen klotter som genomförs med till exempel vandalisering som drivkraft. Många menar dock att de öppna graffitiväggarna inte heller leder till ökade problem i form av spridningseffekter åtminstone inte i någon betydande utsträckning utan erbjuder en värdefull aktivitet för de som vill ägna sig åt denna.

Poliserna som intervjuats i denna utredning ger en samstämmig ganska negativ bild av öppna väggar. Främsta argumentet är som beskrivs i inledningen av denna rapport, att det blir svårt för dem att "haffa" klottrare på grund av att de bär med sig sprayburkar. Finns det en laglig vägg kan klottrare säga att de är på väg till väggen eller därifrån. Detta argument måste dock ställas emot de eventuella vinster som potentiellt kan uppnås antingen i det förebyggande arbetet eller värdet av att lyfta en konstform och möjliggöra för invånare att utöva denna. Det vore även intressant att utvärdera hur stor påverkan detta får på

polisens arbete och dess resultat. Hur många klottrare haffar polisen normalt i de fall det inte finns en vägg?

5.2.4 Enkät till fastighetsägare

Det går att konstatera att bland de svar vi fått in från enkäten till fastighetsägare inte visar någon större skillnad mellan de olika kommunerna och således går det inte att utifrån detta underlag se att kommunernas olika inställning till hur klotter hanteras skulle ha någon stor påverkan. I Norrköping till exempel där man länge haft en ”bemötande” policy och erbjudit lagliga alternativ i stor skala så finns det fastighetsägare som anser att klotter är ett stort problem samt några som anser att det är ganska problematiskt och någon som inte tycker att det är ett problem. Fastighetsägarnas inställning till klottret och de öppna graffitiväggarna är inte mer positiva än i de städer som idkat nolltolerans. Snarare är de mer negativa, men som tidigare beskrivits så är underlaget för litet för att egentligen kunna dra några generella slutsatser.

5.2.5 Enkät till målare

Majoriteten av de målare visat sig i vår enkät vara över 22 år, detta kan förklaras på att det finns en lägre benägenhet att svara på enkäter bland de lägre åldrarna. Det kan även vara så att färre ungdomar köper sin färg i den typen av butiker där enkäten har distribuerats. Samtidigt stämmer detta överens med sådant som lyfts i intervjuer, nämligen att de som målar idag är äldre. I intervjuerna har det kommit fram att det finns en upplevelse av att både graffiti och klotter har gått upp i åldrarna. Detta går emot många föreställning att det framförallt är ungdomar som målar. Denna kunskap om vilka åldrar som rör sig i målarkulturen kan vara bra att ta till sig inom framtida informationskampanjer. Även i arbetet med nuvarande och framtida öppna graffitiväggar är detta information som kan vara bra att ha i åtanke. Hur ska dessa platser utformas för att bli attraktiva även för en äldre målgrupp och hur ska dialogen genomföras.

Det flesta av målarna känner till kommunens policy och förhållningssätt till klotter och graffiti i den kommunen där de har besvarat enkäten. Kunskapen är relativt låg om andra kommuner förutom Norrköping som med sitt tidiga öppna förhållningssätt kan ha lyckats sprida denna information bättre än andra kommuner. Norrköping ligger även högt i besök från målare från andra kommuner vilket även de kan bero på deras tidiga förhållningssätt och erbjudande av öppna graffitiväggar.

Målarna ser öppna graffitiväggar som något bra och positivt för graffitikulturen, förutom ett fåtal som inte vill se lagliga alternativ. Det flesta av målarna uppger att de skulle måla mer lagligt om det fanns fler öppna graffitiväggar. Fåtalet som inte skulle öka sitt lagliga målningssätt alls kan ses som målare som

tillhör gruppen som oavsett kommer måla klotter. Majoriteten tycker inte att det ska vara lagligt att måla överallt utan de är inne på att det bara ska målas på vissa ställen antingen lagligt eller på föremål som inte är privatägda. Utifrån denna lilla respondentgrupp går det inte att dra för stora slutsatser men svaren ligger i linje med Jacob Kimvalls resonemang om att vissa målare aldrig kommer måla nått annat än klotter, samtidigt som att öppna graffitiväggar skulle kunna minska klottret något bland de som målar både klotter och graffiti. Utifrån enkäternas utfall kan man se att fler uppger att de målar lagligt i Norrköping jämfört med andra mindre kommunerna. Vilket kan tyda på att deras att metod och att det finns eller snarare fanns så stora möjligheter att måla lagligt har haft positiv effekt.

6. Slutsatser, avslutande diskussion

Avslutningsvis gör vi en ansats att besvara vår frågeställning:

- *Vilka förhållningssätt, metoder eller policys har bäst effekt när det gäller att förebygga klotter?*

Vad gäller policys och förhållningssätt så syftar den delen på huruvida det är framgångsrikt att jobba restriktivt med en policy om nolltolerans i dess mer traditionella betydelse gällande både klotter och graffiti. Eller om det är mer framgångsrikt att jobba med öppna graffitiväggar och försöka skapa dialog och i allmänhet visa på ett mer positivt bemötande av målarna. Det man kan konstatera är att de kommuner som traditionellt använt sig av nolltoleransen inte verkar ha uppnått några större framgångar för att förebygga klotter än de som upplåtit öppna graffitiväggar. Snarare tvärt om. Eftersom allt fler betraktar klotterproblematiken som en separat fråga skild från frågan om öppna graffitiväggar och behandlar dessa som olika fenomen blir frågan i sig inaktuell. Att allt fler gått ifrån denna restriktiva policy kan i sig ses som ett tecken på att nolltoleransen som metod inte visat sig tillräcklig framgångsrik när den ställts mot ett behov av att få utöva graffiti som konst.

Vår slutsats är därför att ett sådant komplext fenomen som klotter behöver bemötas med flera olika metoder som kompletterar varandra, det går inte att peka ut endast en metod som mest framgångsrik. Vi upplever också att samtliga kommuner gör detta idag i ganska stor utsträckning och att stor kunskap finns hos de som arbetar med dessa frågor. De kommuner som ännu inte har ett heltäckande arbetssätt mot klotter har ofta ambitionen att nå dit och arbete pågår på många håll.

De metoder som kommunerna lyfter som framgångsrika är framförallt:

- Snabb sanering (som ofta benämns som nolltolerans).
- Konsekvent sanering på prioriterade platser.
- Samverkan mellan fastighetsägare, kommun, polis med flera.
- Uppföra gatukonst tillsammans med etablerade konstnärer på utsatta ytor som klotterskydd.

Andra metoder som tas upp är:

- Information till ungdomar.
- Klotterskydd.
- Samverkan med detaljhandel för att begränsa försäljning av färg.
- Utforma ny- och ombyggnation utifrån ett klotterförebyggande perspektiv.

Samtliga av de metoder som lyfts i denna rapport har potential att bidra i det förbyggande arbetet mot klotter, och de flesta är överens om att problemet måste mötas på bred front för att vara framgångsrikt.

Metoderna för att förebygga klotter kan i likhet med de som målar delas upp i olika grupper.

Främjandet av graffiti, att bemöta kulturen på ett omfamnande sätt, skapa kontaktyta, dialog och erbjuda målarna något så att de själva ska känna incitament för att inte klottra. Använda konsten som trygghetsskapande inslag i stadsrummet samt som klotterskydd. Dessa metoder skulle då utifrån Kimvalls uppdelning av olika målare svara mot de som vill utöva graffiti i någon utsträckning och kanske fånga upp de som målar illegalt men kan sluta om de får alternativ.

Sanering av klotter kan läggas upp på olika sätt. Kommunerna jobbar generellt med prioriterade platser där det konsekvent genomförs ronderingar. Utöver detta sanerar man efter att anmälningar kommer in. Detta är något som kommunerna jobbar med att utveckla när det kommer till prioritering av platserns upplägg av avtal och samverkan med andra fastighetsägare. Denna metod fångar upp det klotter som inte går eller som ännu inte kunnat förebyggas via andra metoder. Den grupp som kan kopplas till denna metod är framförallt de som har för avsikt att måla illegalt.

Utformning av den fysiska miljön, belysning och andra metoder för att skapa en miljö som inte inbjuder till klotter är något som tagits upp inom några kommuner men inget som vi fått konkret kunskap om gällande hur detta används i praktiken eller i hur stor utsträckning. Även detta handlar om att motverka de grupper som helt eller delvis vill måla illegalt.

Ingen av dessa metoder fångar upp hela spannet av klottrare och som det går att se i Norrköping så kan det finnas grupper som inte är intresserade av att delta i de aktiviteterna som kommunen sanktionerar.

Vissa av dessa metoder för klotterförebyggande arbete har även andra motivationsgrunder vid sidan av eventuell klotterförbyggande effekt och är därför relevanta att fortsätta med oavsett deras klotterförbyggande förmåga men då utifrån en annan motivationsgrund. Detta gäller till exempel lagliga insatser för att främja graffiti samt klottersaneringen som motiveras utifrån ett trygghetsperspektiv.

Som Hollari tidigare konstaterat så är klotter ett fenomen som fortsatt kommer att ta plats i det offentliga rummet i någon utsträckning. Om vi då förutsätter att klotter kommer att fortsätta finnas och att vissa av de metoder som lyfts som klotterförebyggande är oklara i dess effekter så handlar kanske arbetet med att utveckla det förebyggande arbetet framförallt om att i detalj utvärdera

de metoder som redan används för att kunna uppnå maximal nytta. För att göra detta krävs uppföljning av metoderna på en mer detaljerad nivå. Att metod för metod både genom att mäta effekt utifrån ett klotterförebyggande perspektiv men även mäta effekten ur ett ekonomiskt perspektiv samt mäta andra vinster som uppnås.

7. Fortsatt forskning

De lagliga graffitiväggarna har som nämnts i många fall inte som främsta syfte att vara klotterförebyggande. Det ska dock inte uteslutas att de ändå kan bidra till en sådan effekt. Dock kanske man inte kan förvänta sig att öppna graffiti-väggar som uppförts/upplåtits utan detta incitament ska ha den effekten. Det är rimligt att dra slutsatsen att en vägg som upplåtits/uppförts med syfte att bidra till det klotterförebyggande arbetet har större chans att faktiskt verka klotterförebyggande. Då man eventuellt har haft med sig detta i processen och utifrån dessa frågor sett över placering av vägg och skapat en kontaktyta med fungerande organisation runtomkring. Detta kan i sin tur skapa en positiv dialog och samverkan mellan de som klottrar/målar graffiti och tjänstemän m.fl. Stort fokus har lagts inom forskning på de öppna graffitiväggarna som metod men utan att jämföra olika typer av väggar. Det skulle vara intressant att titta på mer eller mindre lyckade försök i syfte att utreda hur en lyckad satsning kan se ut, vilka var framgångsfaktorerna samt vilka faktorer som lett till negativa konsekvenser.

För att kunna göra en korrekt utvärdering av olika metoder krävs troligtvis att det görs någon form av nollmätning innan en ny insats påbörjas.

Fortsatt forskning skulle kunna bedrivas genom att man går mer på djupet med olika metoder där man riktar in sig på en metod i taget, här kan man tänka sig fyra huvudspår, hur kommuner samverkar med olika aktörer inom ramen för det klotterförebyggande arbetet, hur man arbetar med sanering via rondering, verktyg man använder för dokumentation, anmälan och uppföljning. Och sist att jämföra olika försök med öppna graffitiväggar och jämföra bättre och sämre projekt och försöka se hur de lagliga alternativen kan få önskad effekt och framförallt inte leda till oönskade effekter i form av spridningseffekter.

Källförteckning

Bacharach, S. (2015). "Street Art and Consent", *The British Journal of Aesthetics*, vol 55, no 4, pp. 481-495

Bengtsen, Peter (2014). *The street art world*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Craw, P.J., Leland, L.S., Bussel, M.G., Munday, S.J. & Walsh, K. (2006). "The Mural as Graffiti Deterrence", *Environment and Behavior*, vol. 38, no. 3, pp. 422-432

Gunnarsson, Maria, (2011). *Klotter och skadegörelse : metoder och tekniker som förebygger klotter och skadegörelse i offentliga miljöer*. Grundnivå, G2E. Alnarp: SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Guwallius, K., 177 2010, Sätta färg på staden: obeställd kreativitet I det offentliga rummet, Dokument press, Årsta.

Hamilton, Ulla (2009). Moderaterna, hemsida. <<https://moderaterna.net/blog/2009/05/28/ulla-hamilton19-m-sigtunas-klottervagg-saboterar-for-hela-lanet/>>

Helin, Mika (2013). "Legal graffiti in Helsinki." *Helsinki Quarterly: City of Helsinki Urban Facts*, 2013:3

Hollari, Solveig (2005). *Klotterförebyggande åtgärder - En idéskrift om att tänka parallellt*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag

Hollari, Solveig (2003). *Klotter – En inventering av förebyggande åtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag

Jacobson, Staffan (1996). *Den spraymålade bilden: graffitimåleriet som bildform, konströrelse och läroprocess*. Diss. Lund: Lunds Universitet

Kelling, George L.; Wilson, James Q. *Broken windows: the police and neighborhood safety*. *Atlantic Monthly*. 1982 Mar; 249(3):29–38.

Kimvall, Jacob (2016). Fri konstnärlig plattform eller sanktionerad brottskultur. I Urban Utveckling (red). *Utvärdering av öppna graffitiväggar som möjlig brottsprevention*. (Dnr. 5.1-0144/2014). Stockholm: Brottsförebygganderådet.

Kimvall, Jacob (2015). "Graffiti från ungdomskultur till folkkultur", i *Synas, höras, finnas – plats för barnkultur*, av Helander, Karin (red.) Centrum för barnkulturforskningens skriftserie nr 48

Kimvall, Jacob (2012). *Noll tolerans: kampen mot graffiti*. Stockholm: Verbal

McAuliffe, Cameron (2013). "Legal Walls and Professional Paths: The Mobilities of Graffiti Writers in Sydney". *Urban Studies* 50 (3)

Nationalencyklopedin, graffiti, Tillgänglig: <https://www-nese.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/graffiti>

Nationalencyklopedin, *Pompeji*, Tillgänglig: <https://www-ne-se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/pompeji> [2018-12-13]

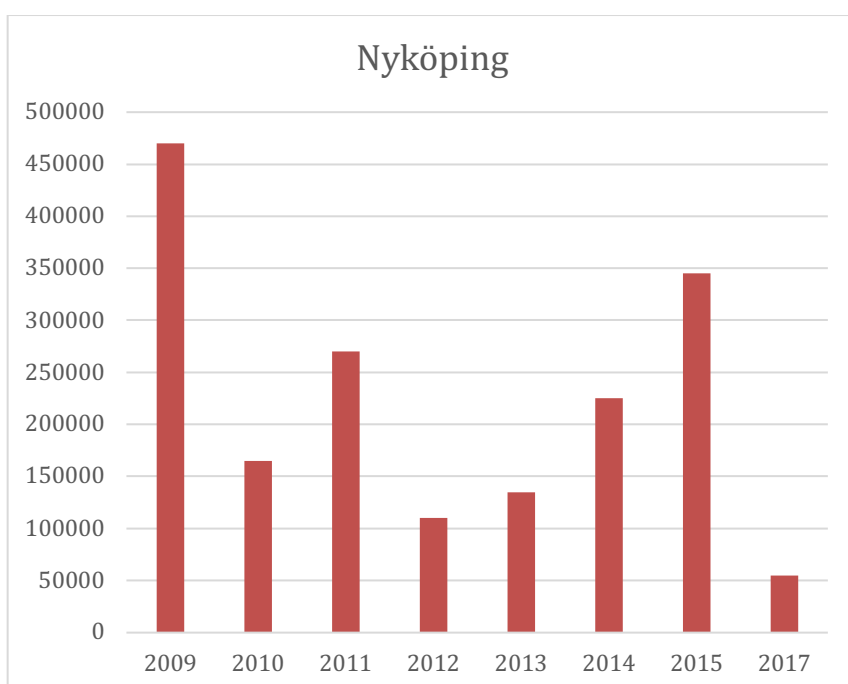
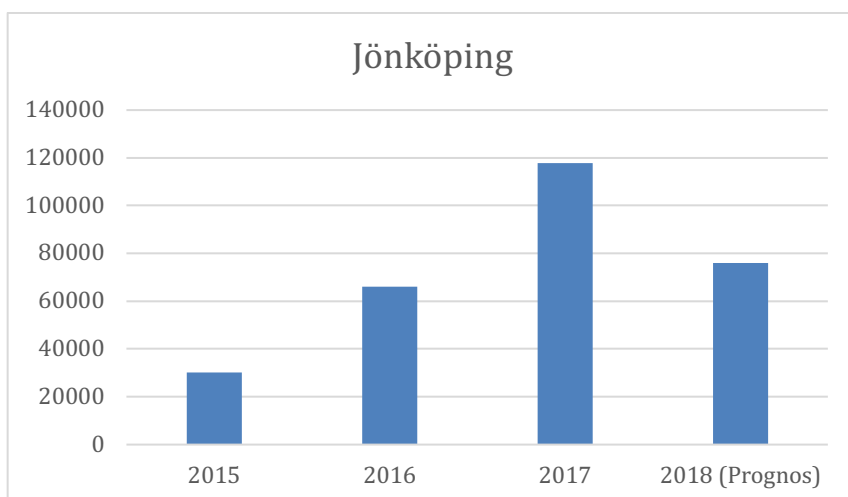
Paulsson, Emma (2016). *Göra plats: graffiti, kommunal förvaltning och plats som relationell effekt*. Diss. Alnarp : Sveriges Lantbruksuniversitet.

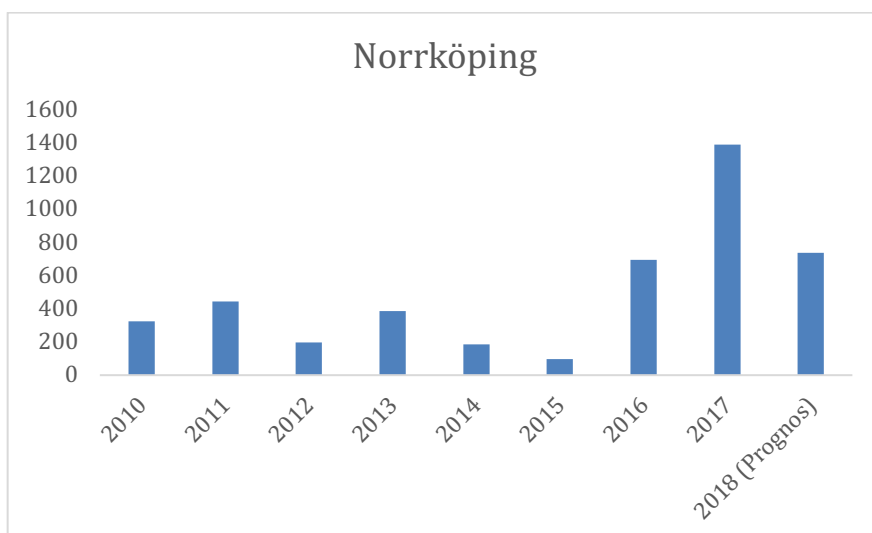
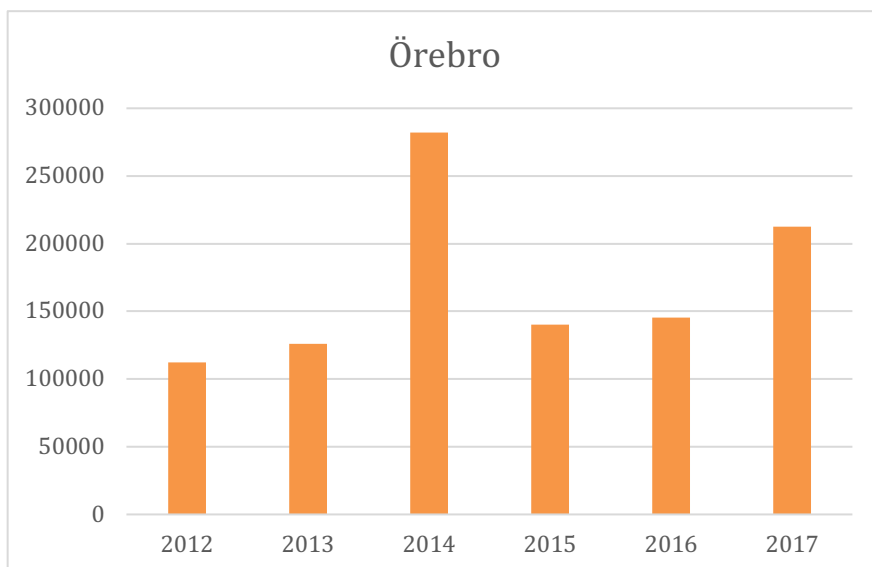
Welsh, B, C. & Farrington D, P. (2009). Public Area CCTV and Crime Prevention: An Updated Systematic Review and Meta-Analysis [online]. Tillgänglig: <http://www.informaworld.com/index/910294104.pdf> [2017-04-18]

Bilagor

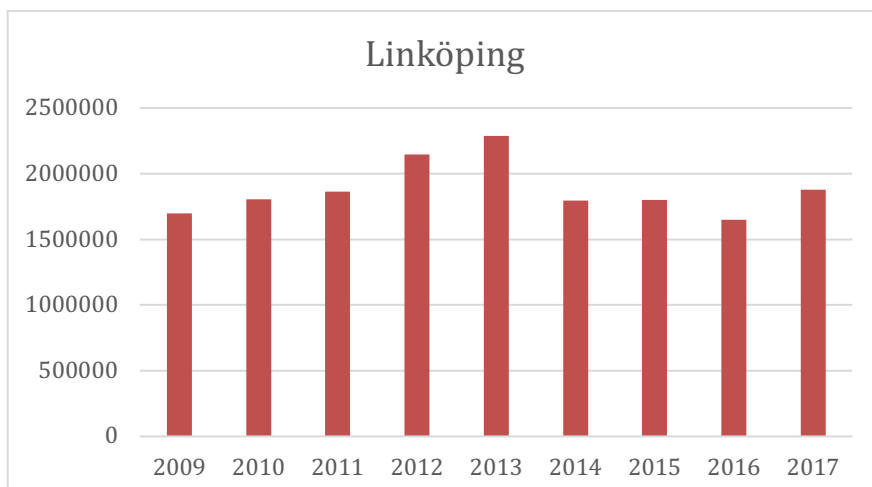
Bilaga 1. Saneringskostnader

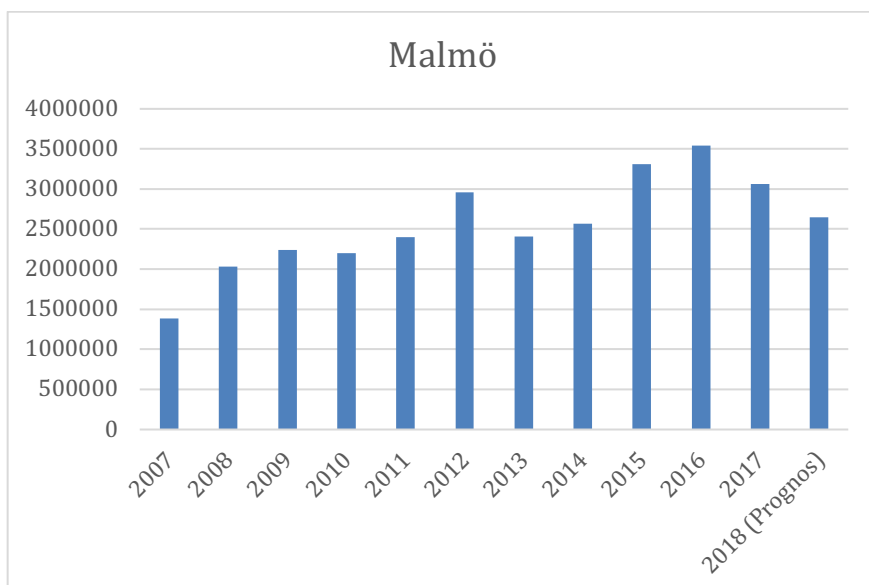
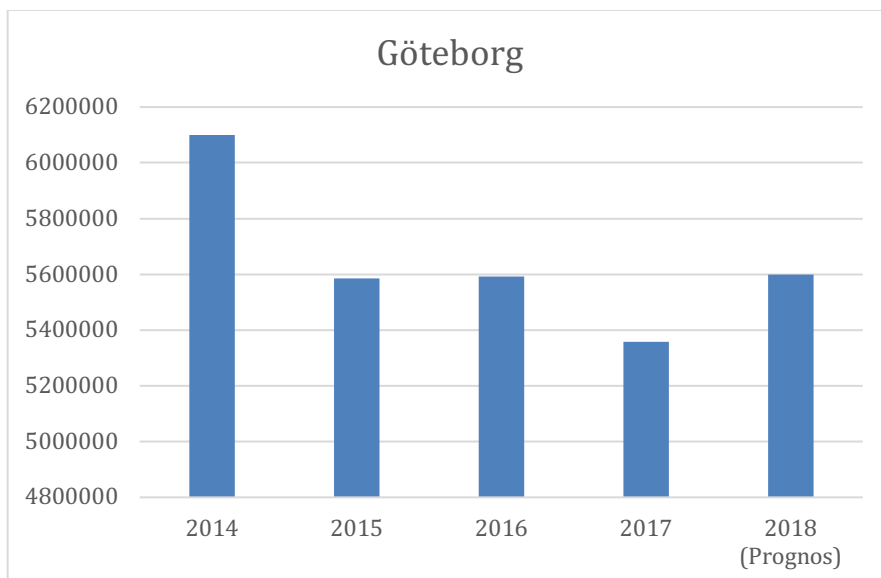
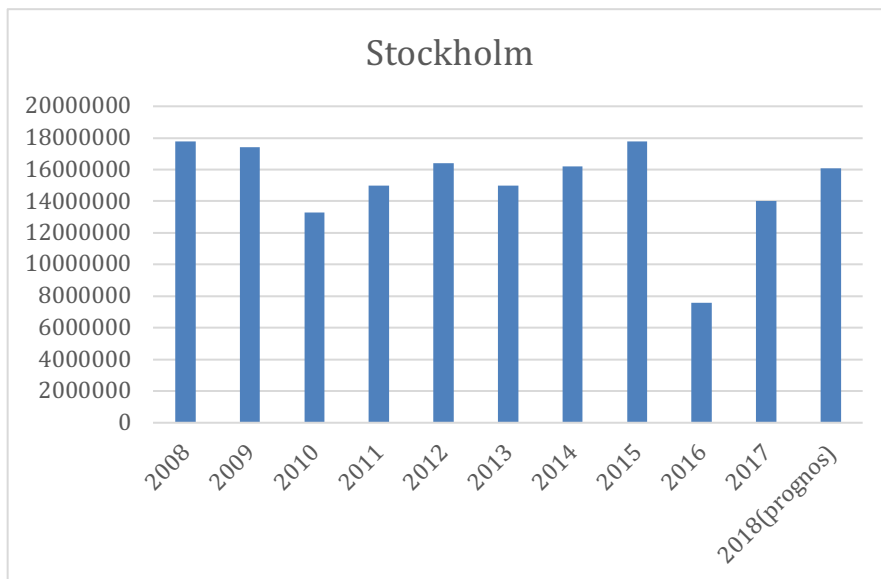
Saneringskostnader i tkr för respektive kommun:

Saneringskostnader i mkr för respektive kommun:

Bilaga 2. Anmälda Klotterbrott

Kommuner	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Göteborg kommun	1782	2142	1888	1966	1202	1482	3392	1720	1429
Jönköping kommun	180	119	114	121	115	126	49	43	72
Linköping kommun	1066	449	608	683	544	539	307	541	749
Malmö kommun	448	372	362	295	244	209	520	244	885
Norrköping kommun	129	60	107	110	43	46	180	160	218
Nyköping kommun	763	298	525	466	222	726	677	352	181
Stockholm kommun	2716	2042	2241	1326	2142	2539	4337	4607	3368
Örebro kommun	243	145	170	227	269	318	342	336	275

Bilaga 3. Enkät till målare

KOMMUNERNAS INSTÄLLNING TILL GRAFFITI - ENKÄT

VI PÅ URBAN UTVECKLING SOM GENOMFÖRDE UTVÄRDERINGEN AV ÖPPNA GRAFFITIVÄGGAR FÖRRA ÅRET HAR FÅTT MÖJLIGHET ATT VIDARE UNDERSÖKA HUR KOMMUNER ARBETAR MED (ELLER MOT) GRAFFITI. VI ÄR VÄLDIGT TACKSAMMA OM DU SOM ÄR GRAFFITIMÅLARE ELLER LIKANDE VILL TA ETT PAR MINUTER OCH SVARA PÅ FRÅGORNA I DEN HÄR ENKÄTEN.

1. Alder

Markera endast en oval.

- 0-10 år
- 11-15 år
- 16-21 år
- 22-32 år
- 33-43 år
- 44-54 år
- 55-65 år
- 65-100 år

2. Kön?

Markera endast en oval.

- Hen
- Kvinna
- Man

3. Skulle du vilja att all graffiti var laglig, dvs att det var tillåtet att måla överallt?

Markera endast en oval.

- Ja
- Nej
- Vet ej
- Varför? Utveckla gärna nedan.
- Övrigt: _____

4. Vilka av följande städer har du målat graffiti i? (lagligt eller olagligt)

Markera alla som gäller.

- Stockholm
- Göteborg
- Norrköping
- Nyköping
- Jönköping
- Malmö
- Linköping
- Örebro

5. Hur mycket av ditt målning sker på laglig eller halvlaglig plats i respektive stad?

Markera endast en oval per rad.

	100 %	75 %	50 %	25 %	10 %	0 %
Stockholm	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Norrköping	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nyköping	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jönköping	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Malmö	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Linköping	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Örebro	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Känner du till hur följande kommuner förhåller sig till graffiti? (Vad de har för policy eller syn på kulturen)

Markera endast en oval per rad.

	Ja	Nej	Vet inte
Stockholm	☐	☐	☐
Göteborg	☐	☐	☐
Norrköping	☐	☐	☐
Nyköping	☐	☐	☐
Jönköping	☐	☐	☐
Malmö	☐	☐	☐
Linköping	☐	☐	☐
Örebro	☐	☐	☐

7. Tycker du att öppna (lagliga) graffiti väggar är bra för graffiti-community/kulturen?

Markera endast en oval.

- Ja
- Nej
- Kanske
- Varför? Utveckla gärna på nästa rad.
- Övrigt: _____

8. Om det fanns tillräckligt många öppna (lagliga) graffiti väggar, hur mycket av ditt målände skulle då ske på dessa väggar?

Markera endast en oval.

- 100%
- 75%
- 50%
- 25%
- 10%
- 0%

9. Övriga synpunkter. Ange gärna din epostadress så kan vi ställa en eventuell följdfråga, och så kan vi skicka ut resultatet av undersökningen. Alla medverkar anonymt.
